

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ
ФАКУЛЬТЕТУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

**ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ**

*Матеріали
регіонального круглого столу
(м. Дніпро, 26 квітня 2019 р.)*

Дніпро
Видавець Біла К. О.
2019

УДК 347.23 (477)

В 80

*Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 8 від 23 квітня 2019 року)*

Упорядник:

Юніна М. П., канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

*Матеріали публікуються в авторській редакції.
Оргкомітет круглого столу не завжди поділяє
погляди, думки, ідеї авторів та не несе
відповідальності за зміст матеріалів, наданих
авторами для публікації*

В 80 **Вплив** євроінтеграційних процесів на розвиток приватних відносин в Україні: матеріали регіонального круглого столу (м. Дніпро, 26 квіт. 2019 р.) / упоряд. : канд. юрид. наук М. П. Юніна. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019. – 86 с.

ISBN 978-617-645-336-9

У збірнику матеріалів вміщено тези доповідей учасників однойменного регіонального круглого столу. У публікаціях висвітлено актуальні питання правового регулювання приватних відносин та вплив на вказані відносини сучасних євроінтеграційних процесів.

Призначено для науковців, аспірантів, здобувачів вищої освіти, юристів-практиків.

УДК 347.23 (477)

ISBN 978-617-645-336-9

©Колектив авторів, 2019

ЗМІСТ

Кірін Р.С.

Правове забезпечення прозорості господарської діяльності
у видобувних галузях6

Юнін О.С.

Проблемні питання визначення та застосування строків
прийняття спадщини.....9

Мацюк В.В.

Прояв дискримінації в Україні в порівнянні з досвідом Європи11

Прокопенко А.В.

Актуальні питання виїзду дітей за кордон України14

Резворович В.О.

Напрями наближення вітчизняного законодавства та законодавства
ЄС в сфері оподаткування18

Комісарова Н.В., Круглова О.О.

Поширення недостовірної інформації як спосіб порушення
особистих немайнових прав особи21

Костенко О.М., Ярошенко А.С.

Вдосконалення нормативно-правового забезпечення державних
закупівель в контексті євроінтеграції24

Бабанін С.В.

Окремі питання розгляду цивільних справ в Україні шляхом медіації26

Резворович К.Р.

Перспективи уніфікації вітчизняного законодавства з правом ЄС
в сфері регулювання діяльності приватних акціонерних товариств28

Нагорна О.О.

Захист права власності: провідний європейський досвід32

Шурин І.В.

Особливості вчинення правочину в електронній формі
із застосуванням електронного цифрового підпису
(на прикладі подачі заяви про державну реєстрацію шлюбу)34

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

Юніна М.П., Журавель В.В.

Щодо співвідношення спадкування за законом
та спадкування за правом представлення39

Горелік Д.С.

Особливості дисциплінарної відповідальності працівників
Національної поліції України41

Гриневич А.В.

Актуальні питання зміни істотних умов праці44

Давиденко О.В., Дементьєва А.О.

Проблемні аспекти праці неповнолітніх та захист їхніх прав47

Дегтяр В.А.

Відшкодування моральної шкоди: проблеми практики та теорії50

Дементьєва А.О.

Особливості правового режиму використання природних ресурсів
у сфері господарювання52

Іванова Н.О.

Трудова міграція: причини та шляхи вирішення56

Котляров С.О.

Захист прав осіб в цивільному судочинстві60

Куценко А.О.

Електронні докази у цивільному судочинстві
та проблеми їх застосування63

Патріман М.В.

Особливості регулювання інституту шлюбного договору
відповідно до міжнародних стандартів66

Петручик А.В.

Дисципліна праці, як один з фундаментальних елементів
внутрішнього трудового розпорядку68

Темрієнко Н.В.

Місце криптовалюти в фінансовій системі України71

Фрунза Н.О.

Правові аспекти охорони господарської діяльності в Україні73

Хитрук Р.О.

Проблемні питання під час реалізації опіки над майном77

Цой А.Е.

Особливості правовідносин спадкування за заповітом80

Юзбашян Л.Р.

Право на евтаназію: цивілізований досвід83

Кірін Роман Станіславович,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри аграрного,
земельного та екологічного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИДОБУВНИХ ГАЛУЗЯХ

Усвідомлюючи важливість для економіки України видобувних галузей, а також маючи на меті удосконалення методів управління в цій сфері, поліпшення інвестиційного клімату в державі, посилення боротьби з корупцією, забезпечення участі громадянського суспільства у контролі за повнотою надходження коштів до державного бюджету від господарської діяльності, пов'язаної з видобутком корисних копалин, майже 10 років тому Кабінет Міністрів України заявив про свою підтримку реалізації в країні Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях (далі – ІПВГ) [1], проголошеної у жовтні 2002 р. на Всесвітньому саміті сталого розвитку прем'єр-міністром Великої Британії Тоні Блером в Йоганнесбурзі [2].

Дійсно, видобувні галузі залишаються важливою частиною економіки України. Вартість продукції видобувних галузей в 2016 р. перевищувала 253 770 млн грн, що становило 4,68% випуску в економіці України. Внесок видобувних галузей до валового внутрішнього продукту (далі – ВВП) України в 2016 р. становив 131 650 млн грн, або 5,4% ВВП. Вперше за останні 6 років видобувні галузі зростали швидше, ніж ВВП України [3].

Проте, визнати позицію України активною щодо ІПВГ на той час не доводиться, адже подальший крок уряд зробив майже через три роки, прийнявши розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.07.2012 р. № 514 «Про затвердження плану заходів з впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» стосовно імплементації в Україні Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях відповідно до її критеріїв», на підставі п. 12 якого, наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 10.10.2012 р. № 785 «Про створення багатосторонньої групи заінтересованих осіб (БГЗО) з питання імплементації в Україні Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях» була створена відповідна БГЗО, що працювала над виконанням вимог Стандарту ІПВГ для отримання статусу країни-кандидата ІПВГ, який Україна і отримала 17 жовтня 2013 р. Рішення було прийнято на 25-му засіданні Правління ІПВГ, яке проходило в Кот-д'Івуарі.

Надалі, попри виклики безпекового й економічного характеру, уряд своїм розпорядженням затвердив план заходів із впровадження ІПВГ на 2015 р. [4], а парламент вніс зміни до Кодексу України про надра та Закону України «Про

нафту і газ» щодо надання та оприлюднення інформації про:

- 1) загальнодержавні та місцеві податки і збори, інші платежі;
- 2) виробничу (господарську) діяльність, необхідну для забезпечення прозорості у видобувних галузях, відповідно до порядку, затвердженого Кабінетом Міністрів України [5].

Останній, на виконання припису закону, затвердив порядок, що визначає механізм збору та поширення інформації про загальнодержавні та місцеві податки і збори та інші платежі, а також контекстної інформації (загального огляду) за видобувними галузями, у тому числі інформації про виробничу (господарську) діяльність, необхідної для забезпечення прозорості у видобувних галузях та підготовки звіту відповідно до вимог ІПВГ [6]. Крім того, урядова постанова містить й три додатки, що покликані сприяти формуванню Національного звіту ІПВГ, а саме: 1) Опитувальний лист для суб'єкта господарювання нафтогазового сектору; 2) Річний звіт про сплату податків та інших платежів для суб'єктів господарювання, що відносяться до видобувної галузі; 3) Анкета інформації до звіту.

Слід зазначити, що Комітет Верховної Ради України з питань європейської інтеграції, розглядаючи проект зазначеного закону зауважив, що, по-перше, за предметом правового регулювання належить до сфери законодавства про компанії, податків та енергетики, які відповідно до Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. № 1629-IV належать до пріоритетних сфер, в яких здійснюється адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу. По-друге, законопроект не суперечить праву Європейського Союзу, а правовідносини, що належать до сфери правового регулювання проекту закону, регулюються: 1) Консолідованою версією Договору Європейського Союзу та Договору щодо функціонування Європейського Союзу; 2) Директивою Ради 2003/96/ЄС від 27 грудня 2003 р., яка змінює рамки Співтовариства щодо оподаткування енергоносіїв та електрики; 3) Директивою 2013/34/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 р. щодо щорічних фінансових звітів, консолідованих фінансових звітів та пов'язаних звітів певних типів підприємств та вносить зміни до Директиви 2006/43/ЄС Європейського Парламенту та Ради та відміняє Директиви Ради 78/660/ЄЕС та 83/349/ЄЕС; 4) Повідомленням Європейської Комісії Раді ЄС та Європейському Парламенту – енергетична політика Європи [7].

Нарешті, у затвердженому Плані заходів Міненерговугілля з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (найменування завдання: 842. Удосконалення механізму розкриття даних та обміну інформацією щодо видобувних галузей; положення Угоди: статті 381 - 382) було передбачено: 1) розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України законопроекту про забезпечення

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

прозорості у видобувних галузях; 2) опрацювання законопроекту з експертами ЄС; 3) забезпечення супроводження розгляду Верховною Радою України законопроекту [8].

На цей раз парламент України досить оперативно підтримав пропозицію уряду, прийнявши, у підсумку, закон, що визначає правові засади регулювання та організації збирання, розкриття та поширення інформації з метою забезпечення прозорості та запобігання корупції у видобувних галузях в Україні [9].

Зазначений закон спрямований на виконання міжнародних зобов'язань України у зв'язку з приєднанням до ІПВГ, а також на імплементацію актів законодавства Європейського Союзу в частині підвищення прозорості господарської діяльності у видобувних галузях, а саме: 1) Директиви 2013/34/ЄС Європейського Парламенту і Ради про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язані з ними звіти певних типів компаній, що вносить зміни до Директиви 2006/43/ЄС Європейського Парламенту і Ради та скасовує Директиву Ради 78/660/ЄЕС і 83/349/ЄЕС; 2) Директиви 2013/50/ЄС Європейського Парламенту і Ради, що вносить зміни до Директиви 2004/109/ЄС Європейського Парламенту і Ради про гармонізацію вимог до прозорості стосовно інформації про емітентів, чийі цінні папери допущені до торгів на регульованому ринку; 3) Директиви 2003/71/ЄС Європейського Парламенту і Ради про проспект торгів, що публікується у випадках, коли цінні папери пропонуються для продажу приватним особам або допущені до торгів; 4) Директиви Комісії 2007/14/ЄС, що встановлює детальні правила для імплементації окремих положень Директиви 2004/109/ЄС.

Як зазначають фахівці Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень ІПВГ не є усталеним інструментом оцінки платежів і доходів, а продовжує динамічно розвиватися. Включення у звітність контекстної інформації дозволяє глибше охопити проблематику функціонування видобувного сектору, розширити можливості вивчення тенденцій його розвитку та пропонувати відповідні корективи. Ініціатива також спрямована на поширення форм участі громадськості у формуванні планів розвитку на місцевому та регіональному рівнях [10].

Наразі в Міненерговугілля проведено нараду з обговорення питання формування нового складу БГЗО з питання імплементації ІПВГ в Україні (ЕІТІ Ukraine) та Плану заходів щодо виконання положень Закону України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях».

Бібліографічні посилання:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2009 р. № 1098 «Про приєднання України до Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях». Офіційний вісник України від 23.10.2009 р. 2009, № 79, стор. 58, ст. 2691.
2. Електронний ресурс. URL: <http://daccess-dds->

ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/636/93/PDF/N0263693.pdf?OpenElement

3. Ініціатива прозорості у видобувних галузях. Національний звіт України 2016. 358 с. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245275341>
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2015 р. № 910-р «Про затвердження плану заходів із впровадження Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях на 2015 рік». Урядовий кур'єр від 12.09.2015 р. № 168.
5. Закон України від 16 червня 2015 р. № 521-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях». Офіційний вісник України від 24.07.2015 р. 2015, № 56, стор. 9, ст. 1827.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 р. № 1039 «Про затвердження Порядку забезпечення прозорості у видобувних галузях». Офіційний вісник України від 29.12.2015 р. 2015, № 101, стор. 31, ст. 3476.
7. Висновок Комітету Верховної Ради України з питань європейської інтеграції від 20.05.2015 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54706
8. Наказ Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 02.04.2018 р. № 196 «Про виконання Угоди про асоціацію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0196732-18>.
9. Закон України від 18.09.2018 р. № 2545-VIII «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях». Офіційний вісник України від 26.10.2018 р. 2018, № 82, стор. 8, ст. 2713.
10. Впровадження Ініціативи прозорості видобувних галузей в Україні: Практичний посібник. Під заг. ред. В. В. Зубенка; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження». К., 2016. 64 с.

Юнін Олександр Сергійович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри
цивільного права та процесу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ СТРОКІВ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ

У сучасних умовах розвитку України як правової держави створення ефективних правових механізмів набуття права власності та її захисту набуває все більшого значення. Серед таких механізмів особливу роль відіграє

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

спадкування як перехід права та обов'язків від померлої особи до її спадкоємців.

Одним з основних прав спадкоємця є його право на прийняття спадщини та право на відмову від спадщини. Реалізація вказаного права суб'єктами спадкових правовідносин поставлена певною мірою в залежність від темпоральних категорій строку та терміну.

Так, чинне законодавство встановлює, що можливість здійснити своє волевиявлення по відношенню до спадщини шляхом її прийняття або відмови від її прийняття існує у спадкоємців протягом певного строку.

Загальним строком для прийняття спадщини є шестимісячний строк, який починається з часу відкриття спадщини (ч. 1 ст. 1270 Цивільного кодексу). При цьому важливим є те, що строк для прийняття спадщини починає спливати в день смерті спадкодавця, а не з наступного дня, як встановлює загальне правило обчислення строків. Також чинне законодавство встановлює спеціальний строк для прийняття спадщини. Так, частина 2 статті 1270 Цивільного кодексу встановлює правило, у відповідності з яким особа, що закликається до спадкування лише у випадках неприйняття або відмови від прийняття спадщини іншими спадкоємцями, має право на прийняття спадщини у тримісячний строк, який обчислюється з моменту неприйняття іншими спадкоємцями спадщини або відмови від її прийняття [5].

Також спеціальний строк для прийняття спадщини встановлюється для тих спадкоємців, що спадкують за правилами спадкової трансмісії. Право на прийняття спадщини у цьому випадку здійснюється на загальних підставах протягом строку, що залишився. Якщо строк, що залишився, менший як три місяці, він подовжується до трьох місяців.

Таким чином, можна зробити висновок про існування двох видів строків прийняття спадщини: загального у шість місяців, що діє для всіх спадкоємців, прийняття спадщини якими не ускладнене певними обставинами, та спеціальний, який є чинним лише для деяких спадкоємців за наявності певних умов [3].

Якщо ж спадкоємець протягом строку, встановленого для прийняття спадщини, не подав заяву про прийняття спадщини, він вважається таким, що не прийняв її. Вирішити питання про призначення додаткового строку для прийняття спадщини можливе за наявності згоди на таке прийняття всіх інших спадкоємців або у судовому порядку. Якщо вирішення питання щодо пропуску строку для прийняття спадщини вирішується шляхом звернення до суду, то спадкоємець, який пропустив строк для прийняття спадщини, повинен навести причини, через які він пропустив строк для прийняття спадщини. Для того, щоб вказані причини стали підставою для призначення додаткового строку для прийняття спадщини, вони повинні бути визнані судом поважними та такими, що дійсно перешкоджали спадкоємцеві прийняти спадщину.

Визнання причин пропуску строку для прийняття спадщини поважними або неповажними належить до юрисдикції суду та є оціночними категоріями.

Також на законодавчому рівні не вирішено питання протягом якого строку може звернутись спадкоємець, що пропустив строк для прийняття спадщини, для поновлення такого строку. Адже тривалий час від моменту закінчення строку для прийняття спадщини до звернення позивача до суду може призвести до неможливості прийняття спадщини взагалі, наприклад, при її поділі між іншими спадкоємцями, зміни власника, знищенні, тощо. Саме тому, на наш погляд, необхідно конкретизувати у статті 1272 Цивільного кодексу України строк, протягом якого спадкоємець, що пропустив строк для прийняття спадщини, може звернутись до суду за вирішенням питання про надання йому додаткового строку для прийняття спадщини. Це може бути трирічний строк, початком якого є день, коли припинились обставини, які, як вважає особа, є поважними причинами для пропуску строку для прийняття спадщини.

Бібліографічні посилання:

1. Про судову практику у справах про спадкування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 7. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08?test=dCCMfOm7xBWM5BmEZiB5//YxHdlC.sFggkRbI1c>
2. Терехова О.О. Здійснення, охорона та захист суб'єктивних спадкових прав : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Харків, 2012. 18 с.
3. Федорич І.Я. Способи прийняття спадщини: теоретично-правовий аналіз спадкового правовідношення. *Адвокат*. 2012. № 10 (145). С. 33-38. . URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Advokat/2012_10/7Fedor.pdf
4. Цивільне право України. Особлива частина: підруч. 3-є вид., пероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. К. : Юрінком Інтер, 2010. Т. 2. 976 с.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (в редакції від 04.02.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Мацюк Вікторія Володимирівна,
заступник голови районної ради
з питань діяльності виконавчих
органів Чечелівської районної
у місті Дніпрі ради

ПРОЯВ ДИСКРИМІНАЦІЇ В УКРАЇНІ В ПОРІВНЯННІ З ДОСВІДОМ ЄВРОПИ

Надзвичайно актуальним є питання дискримінації в Україні на сьогоднішній день оскільки її прояв наявний в багатьох сферах, таких як: гендерна дискримінація, соціальна дискримінація та дискримінація у сфері

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

працевлаштування. Звичайно, прояв дискримінації наявний в будь-якій сфері і стосовно будь-якої категорії населення, адже на практиці наочні випадки трапляються у великій кількості, проте громадяни України не вважають за необхідне відстоювати свої права та прагнуть до рівності у сфері порушених щодо них прав, що з огляду на досвід Європи, зокрема, на досвід Європейського Союзу, є помилкою, оскільки в демократичній державі відсоток дискримінації має бути мінімальним, оскільки саме громадяни певної держави повинні досягати такого рівня шляхом відстоювання своїх прав.

Питання досліджували у своїх працях С. Алексєєв, М. Марченко, В. Нерсєсянц, С. Погребняк, П. Рабінович, С. Рабінович, А. Романова, С. Сливка, Я. Федорчуков, Т. Фулей, Є. Бирдін, В. Вовк, Є. Тилежинський, К. Чернов, М. Байтін, М. Бердяєв, Г. Комкова, О. Осипов, О. Поляков, В. Четвернін, Т. Жалій, М. де Сальвіа, Г. Христова, С. Шевчук.

Дискримінація має місце, коли до окремої особи або групи осіб ставляться менш приязно, ніж до інших, через фактори, не пов'язані з їхніми достоїнствами, здібностями чи потенціалом. Дискримінація будь-кого за ознаками статі (у тому числі гендерного перепризначення), сексуальної орієнтації, сімейного статусу, раси, кольору шкіри, іноземного чи етнічного походження, релігії, переконань, інвалідності, вагітності чи народження дитини, членства або відсутності членства у профспілці є незаконною. Незаконною також є дискримінація щодо працівників, які працюють на умовах неповного робочого часу, тимчасових або неформальних працівників. Аналіз опитування «Євробарометр» за 2007 р. показав, що 64% європейців вважають дискримінацію поширеним явищем у своїй країні, а 51% – розглядають боротьбу з цією проблемою як недостатню. Чи означає гендерна дискримінація дискримінацію лише щодо жінок? Ні. Вона означає дискримінацію щодо будь-кого за ознакою гендеру: як жінок, так і чоловіків. Гендерна дискримінація означає будь-яке розрізнення, виключення або обмеження, зроблене на основі прийнятих у суспільстві гендерних ролей та норм, яке заважає особі користуватися всіма правами людини. Проте, за результатами обстеження, проведеного у 2007 р. у рамках проекту МОП/МКП, переважна більшість із 3350 жінок, опитаних у 24 країнах колишніх комуністичних блоків, – 74,5% заявили, що гендерна дискримінація не сприймається їхніми підприємствами серйозно.[1, с.28]

Проблемі застосування позитивних дій безпосередньо присвячена окрема стаття Конвенції ООН з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок (далі – Конвенція), яка виступає основою стандартів ООН у сфері захисту прав жінок. Конвенція була прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 34/180 від 18 грудня 1979 р. Україна, як правонаступниця УРСР, успадкувала й міжнародні договори, ратифіковані нею раніше. Серед них була і 65 65 На сьогодні до складу Уряду України не входить жодної жінки. Конвенція стала першим міжнародним документом, в якому було визначено поняття «дискримінація щодо жінок», яке означає будь-яку різницю, виключення чи обмеження за

ознакою статі, спрямовані на ослаблення чи зведення нанівець визнання, користування або здійснення жінками, незалежно від їх сімейного стану, на основі рівноправності чоловіків і жінок, прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, громадській або будь-якій іншій галузі (ст. 1 Конвенції). Ратифікувавши Конвенцію, Україна взяла на себе зобов'язання: • внести принцип однакових прав чоловіків та жінок до своєї національної конституції та іншого відповідного законодавства і забезпечити за допомогою закону або інших відповідних засобів практичне здійснення цього принципу; • вживати законодавчих та інших заходів, зокрема санкції, які забороняють будь-яку дискримінацію щодо жінок; • встановити юридичний захист прав жінок на однаковій основі з чоловіками та забезпечити за допомогою компетентних національних судів та інших державних установ ефективний захист жінок проти будь-якого акту дискримінації; • утримуватися від вчинення будь-яких дискримінаційних актів або дій стосовно жінок і гарантувати, що державні органи та установи діятимуть відповідно до цього зобов'язання; • вживати всіх відповідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жінок з боку будь-якої особи, організації або підприємства.[2, с.70]

Аналіз судової практики показує, що в Україні побутова дискримінація, а також дискримінація при влаштуванні на роботу, в освіті та інших сферах життя не є всеохоплюючим, масовим явищем. Серед справ адміністративної юрисдикції найпоширенішими є справи щодо дискримінації інвалідів у зв'язку з відсутністю облаштування аптек, інших об'єктів громадського призначення допоміжними засобами та пандусами. Серед справ цивільної юрисдикції зустрічаються поодинокі спори у сфері дискримінації інвалідів. Показовою в цьому сенсі є справа, яка розглядалась судами трьох інстанцій про відшкодування моральної шкоди у зв'язку зі створенням перешкод для доступу інвалідів (у тому числі інвалідів, які використовують засоби пересування та собак-поводирів) до об'єктів фізичного оточення. Так, Калінінським районним судом м. Донецька у 2013 р. було задоволено позовні вимоги Особа_1 про стягнення моральної шкоди з ТОВ "Елемент", якому належить нічний клуб "Лица", у зв'язку з порушенням клубом вимог закону і заборонаю відвідування нічного клубу інвалідам на інвалідних візках наказом керівництва через непристосованість приміщення для людей на інвалідних візках.[3]

У контексті застосування позитивних дій дискримінація розуміється не стільки як явище епізодичне, яке проявляється у вигляді окремих випадків нерівного ставлення, але як певна система суспільних відносин та динамічний процес, який протікає протягом певного часу, наслідки якого можуть накопичуватися (акумуляуватися) як протягом кількох поколінь, так і протягом життя однієї людини в одній або різних сферах [4, с. 54].

Окремим розділом мають бути передбачені обов'язки уповноважених державних органів здійснювати заходи, направлені на попередження дискримінації, своєчасного виявлення дискримінаційної практики, здійснення превентивних заходів і запровадження системи постійного моніторингу проявів

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

дискримінації у сфері праці. Ці функції можуть виконувати державні органи, які здійснюють контроль за дотриманням законодавства про охорону праці. Норми національного законодавства, у порівнянні із законодавством країн Європейського Союзу, в інститут охорони праці не включають положення про захист від психологічного переслідування, що найчастіше виражається у вигляді мобінгу. Така ситуація є неприйнятною і потребує внесення змін у трудове законодавство України з охорони праці [5, с. 62-63].

Отже, прояв дискримінації в Україні зростає та має великий відсоток, коли, в свою чергу, в Європі, зокрема, в Європейському Союзі, прояв дискримінації майже не має місця, а у разі виявлення такого, стрімко відстоюється громадянами певної держави, оскільки в будь-якій демократичній державі головною цінністю є людина і її права не можуть бути порушені. Тоді як в Україні права як жінок, так і чоловіків стабільно порушуються, що є неприпустимим. Найактуальнішою є гендерна дискримінація, оскільки із-за фізіологічних особливостей особи її права незаконно обмежуються, особливо у сфері працевлаштування, проте головним висновком є те, що Україні необхідно стрімко та активно переймати досвід країн Європи та неухильно ліквідувати дискримінацію у всіх сферах діяльності.

Бібліографічн посилання:

1. Від заборони дискримінації до сприяння рівності Посібник для тренерів. Авторське право © Міжнародна організація праці, 2010 р.
2. Христова Г. О., Кочемировська О. О. Позитивні дії в механізмі забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: міжнародний досвід та українські перспективи. Харків: Райдер, 2010. 200 с.
3. Рішення Калінінського районного суду м. Донецька по справі № 256/1473/13-ц. НАУ. № реєстрації 3154003.
4. Запобігання та протидія дискримінації в Україні: Посібник для працівників органів державної влади та місцевого самоврядування. К.: Міжнародна організація з міграції, Представництво в Україні, 2014. 74 с.
5. Інститут заборони дискримінації в соціальному законодавстві ЄС: досвід для України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 3. С. 60-64.

Прокопенко Андрій Вячеславович,
адвокат, м. Дніпро

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЇЗДУ ДІТЕЙ ЗА КОРДОН УКРАЇНИ

Станом на сьогодні питання захисту прав дитини є однією з актуальних тем для дослідження в сучасній юридичній науці. Особливо актуального статусу зазначене питання набуває в контексті продовження Україною курсу на

продовження євроінтеграційних процесів та зближення з країнами Європейського союзу, зокрема в частині імплементації європейського законодавства до чинного законодавства України. Для того щоб вирішити поставлене питання, необхідно перш за все визначити яким колом прав наділена дитина, які права дитини є основоположними, з якою метою зазначені права взагалі надаються дитині та яке місце займає дитина у суспільних процесах та в чому особливість її індивідуального правового статусу.

Необхідно зауважити, що правові питання захисту дітей залишаються недостатньо розробленими як з точки зору теорії цивільного, сімейного права, так і з боку практичних роз'яснень чинного законодавства України. Окремим питанням захисту прав дитини присвячено праці Н.О. Муляра, Б. К. Левківського, О.В. Синегубова, Н.І. Беседкіної та інших науковців.

Аналізуючи сучасні норми чинного сімейного законодавства України, наукові джерела, що присвячені цьому питанню, можна дійти висновку, що на новітньому етапі розвитку законодавства України не було здійснено відповідних дій стосовно створення дійсно якісної законодавчої бази, яка повною мірою б відповідала теперішнім світовим вимогам захисту прав та інтересів дитини. Доводиться констатувати, що не дивлячись на значний прогрес України в сфері євроінтеграційних процесів та розвитку законодавства, дитина в Україні досі не розглядається як людина, що в повній мірі наділена правами, яка має власні інтереси та яка потребує допомоги у соціалізації, а не підкоренні волі інших людей, яка іноді є настільки егоїстичною, що прямо суперечить задоволенню прав та інтересів дитини.

Так, особливої уваги заслуговує питання виїзду дітей за кордон України, в тому числі до країн Європейського союзу.

Зокрема, виходячи з вимог, встановлених ст. 157 Сімейного кодексу України, той із батьків, з яким за рішенням суду визначено або висновком органів опіки та піклування підтверджено місце проживання дитини, самостійно вирішує питання тимчасового виїзду за межі України на строк, що не перевищує одного місяця, з метою лікування, навчання, участі дитини в дитячих змаганнях, фестивалях, наукових виставках, учнівських олімпіадах та конкурсах, екологічних, технічних, мистецьких, туристичних, дослідницьких, спортивних заходах, оздоровлення та відпочинку дитини за кордоном тощо [1].

Слід зауважити, що виходячи з наявних норм чинного законодавства України та сучасної судової практики, питання стосовно з ким з батьків залишиться дитина та її місця проживання вирішується судом ще на стадії розлучення батьків дитини. Таким чином, дитину автоматично позбавляють права тимчасового виїзду за межі України на строк більше одного місяця, невраховуючи при цьому як власні інтереси дитини, так і обставини за яких такий виїзд може бути життєво необхідним у майбутньому, наприклад, зокрема, у випадку появи серйозного захворювання у дитини та необхідності термінового довгострокового лікування, можливості отримання якого станом на сьогодні в Україні, на жаль, відсутні.

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

Так, в одного з батьків, з ким не залишилась дитина, з'являється величезне поле для здійснення значного різноманітного тиску як на іншого з батьків, з ким дитина врешті-решт залишилась, а що більш важливо, також і на саму дитину. Особливо це актуально, коли один з батьків дитини є громадянином чи підданим іншої держави, в тому числі європейської, коли важливо, щоб дитина не втрачала можливості спілкуватися з усіма членами своєї сім'ї, в тому числі з тими, хто проживає за кордоном України, отримувала різноманітний розвиток, в тому числі мала можливість знайомитися з культурою як України, так і іншої держави.

На перший погляд вирішення проблемного питання вкрай просте, зокрема більшість юристів-практиків одразу звернулися б до суду з метою встановлення відповідного порядку та строків перебування дитини за кордоном України.

Однак, як вірно зазначається багатьма науковцями, судова практика, яка станом на сьогодні існує в Україні, дивним чином ігнорує права дитини. Навіть ті поодинокі норми, які закріплюють права дитини на свободу, судовою практикою нівелюються. Саме судова практика, в окремих випадках, призводить до порушення цих прав, створює ситуацію, за якої дитина повністю залежна від своїх батьків, фактично не є суб'єктом сімейних правовідносин, а є виключно залежною, підвладною особою своїм батькам. І хоча влада батьків над дитиною сьогодні значно відрізняється від становища дитини у Стародавньому Римі, однак і реалізовувати більшу частину своїх прав дитина може виключно з дозволу своїх батьків, навіть у випадку коли існують беззаперечні докази зловживання батьками своїми правами та існування конфлікту інтересів батьків та дитини. Підтвердженням судової практики в Україні можна навести ті правові позиції, які в сучасному світі, в практиці Європейського Суду з прав людини викликають занепокоєння щодо нашої судової гілки влади, щодо її можливості ефективно здійснювати свої функції – правосуддя [2, с. 74-75].

При чому така судова практика суперечить багатьом основоположним міжнародним правовим актам. Зокрема, згідно з статтями 1, 3, 7 Загальної декларації прав людини, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року, всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність. Всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом. Усі люди мають право на рівний захист від якої б то не було дискримінації, що порушує цю Декларацію, і від якого б то не було підбурювання до такої дискримінації [3].

Таким чином, зазначені норми закріплюють рівність всіх людей і пов'язують виникнення стану свободи людини та захисту такого стану саме з моментом народження, а, отже, і дитина, і її батьки мають однаковий обсяг прав, однак з урахуванням можливості реалізовувати ці права самостійно.

Крім того, Конвенція ООН «Про права дитини», що є ратифікованою

Постановою Верховної Ради України № 789-ХІІ від 27.02.91 розглядає дитину як самостійного суб'єкта права й носія прав.

Так, відповідно до п. п. 1, 2 ст. 3 Конвенції про права дитини, в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. Держави-учасниці зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів [4].

Згідно зі ст. 18 цієї Конвенції, батьки або у відповідних випадках законні опікуни несуть основну відповідальність за виховання й розвиток дитини. Найкращі інтереси дитини є предметом їхнього основного піклування [4].

Держави-учасниці забезпечують те, щоб дитина не розлучалася з батьками всупереч їх бажанню, за винятком випадків, коли компетентні органи згідно з судовим рішенням, визначають відповідно до застосовуваного закону і процедур, що таке розлучення необхідне в якнайкращих інтересах дитини. Таке визначення може бути необхідним у тому чи іншому випадку, наприклад, коли батьки жорстоко поведуться з дитиною або не піклуються про неї, або коли батьки проживають роздільно і необхідно прийняти рішення щодо місця проживання дитини (ст. 9 Конвенції про права дитини) [4].

Отже, для якісного продовження євроінтеграційних процесів необхідно внести відповідні зміни до чинного законодавства України, в яких буде закріплено право органів опіки та піклування надавати дозвіл на перетин державного кордону дитиною без дозволу одного з батьків і без звернення до суду, та, крім того, визначити процедуру отримання такого дозволу, яка повинна бути максимально практичною та швидкою.

Бібліографічні посилання:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III (в редакції від 28.08.2018 року).
2. Левківський Б. К. До питання посилення захисту прав дитини на утримання. Приватне право і підприємництво. 2018. Вип. 18. С. 72-75.
3. Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ ООН від 10 грудня 1948 року.
4. Конвенція про права дитини: Міжнародний документ ООН від 20.11.1989 року.

Резворович Владислав Олегович,
заступник голови Шевченківської районної
у місті Дніпрі ради з питань діяльності
виконавчих органів

НАПРЯМИ НАБЛИЖЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ЗАКОНОДАВСТВА ЄС В СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ

Інтеграція України до ЄС передбачає невідворотність у створенні єдиного ринку, єдиної зони торгівлі, а отже врегулювання питань оподаткування прибутку діяльності суб'єктів господарювання. Податкове навантаження в Україні відрізняється від європейського і відрізняється негативним чином через несистемність процесу адміністрування податкових надходжень, а також надзвичайно високі податкові ставки по ключових податках: на прибуток суб'єктів господарювання та доходи фізичних осіб; на додану вартість. В умовах євроінтеграції існує потреба не лише перегляду діючої системи оподаткування, ставок податків та зборів, механізмів їх адміністрування, але і механізму контролю за уникненням від оподаткування, шахрайства в сфері оподаткування. Але уніфікація вітчизняного та європейського податкового законодавства повинна відбуватися із урахуванням національних інтересів, що передбачає недопущення погіршення становища вітчизняних суб'єктів господарювання перед європейськими в умовах вільного ринку.

Така проблема є актуальною в роботах багатьох фахівців в галузі податкового законодавства та державного управління, зокрема Н. О. Бірченко, В. А. Ілляшенко, Н. М. Ногінова, Н. І. Рижикова та ін.

Натомість існує потреба уточнення основних напрямків та пріоритетів вітчизняного законодавства та законодавства ЄС в сфері оподаткування на сучасному етапі реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

В цьому контексті звертає на себе в першу чергу проблема переважно економічного характеру – пошук найбільш оптимального набору податкових ставок та механізму їх перерозподілу між бюджетами різних рівнів. Започаткована бюджетна реформа на сьогоднішній день створила певні передумови для збільшення економічної та фінансової спроможності органів місцевого самоврядування, однак система засобів стимулювання економічної активності суб'єктів господарювання є неефективною система оподаткування в умовах євроінтеграції в жодному випадку не може розумітися чи сприйматися органами державного управління засобом підвищення конкурентних умов вітчизняної економіки у порівнянні із економікою країн-членів ЄС. Відтак система оподаткування повинна розроблятися виходячи із економічної доцільності захисту внутрішнього товаровиробника з такою метою, щоб у перспективі отримати конкурентоспроможного, економічно потужного суб'єкту господарювання, здатного виходити на європейський ринок та приносити податкові надходження для потреб економіки держави.

Для цих цілей відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106 «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» передбачено наступні заходи: «поліпшення належного управління у сфері оподаткування, вдосконалення і розвиток податкової системи; створення ефективного механізму співробітництва щодо обміну інформацією про найкращі практики у сфері оподаткування; створення механізму обміну інформацією та боротьби із податковим шахрайством, із контрабандою підакцизних товарів» [2]. Подібні заходи підвищують ефективність системи адміністрування податкових надходжень та перерозподілу їх між бюджетами різних рівнів.

Важливим напрямком уніфікації податкового законодавства України та ЄС є приведення до відповідності цілої низки товарів та категорій товарів з метою коректного визначення об'єкту та бази оподаткування. Зокрема це стосується алкогольної та тютюнової продукції, а саме таких категорій товарів об'єднаних поняттями: «пиво»; «спирт етиловий»; «ігристе вино»; «неігристе вино» тощо. Україна є потужним товаровиробником алкогольної продукції, а тому розглядає її як один із найбільш конкурентних напрямків торгівельної діяльності з країнами ЄС в умовах вільного ринку. Але для того, щоби максимізувати ефект від виходу на європейські ринки вітчизняних товаровиробників необхідно створити належний рівень організаційно-правового забезпечення їх діяльності в Україні.

Ще одним необхідним кроком у напрямку лібералізації та уніфікації податкових режимів є аналіз доцільності встановлення знижених ставок акцизного податку на алкогольні напої для малих спиртових заводів. Насправді дрібні товаровиробники в Україні займають досить велику нішу навіть на вітчизняному ринку алкогольної продукції. Експорт їх продукції в ЄС здатен суттєво підвищити рівень надходжень грошової маси, а відтак і рівень надходжень податків і зборів в місцеві та державний бюджети. Але для того, щоб такі дрібні товаровиробники, переважно в сфері виробництва вина та інших слабоалкогольних напоїв, отримували можливість конкурувати із європейськими на ринках країн ЄС необхідно створити належні умови стимулювання їх діяльності. Слід розуміти, що перегляд податкового навантаження в умовах євроінтеграції є необхідним інструментом зменшення витрат на розвиток виробництва, оскільки вітчизняні товаровиробники для виходу на ринки ЄС повинні отримати необхідні сертифікати якості продукції та відповідності виробництва стандартам встановленим в ЄС. Досягнення таких стандартів є надзвичайно витратним оскільки потребує інвестиції в новітнє технологічне обладнання. Але засобами зміни та корегування податкового навантаження держава здатна створити умови для реального стимулювання для збільшення іншої (окрім податкової) витратної частини бюджетів суб'єктів господарювання.

Такий же самий захід - встановлення зниженої ставки акцизного податку

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

– але на такі групи товарів як пиво та вино дасть суттєво більшого ефекту, оскільки стимулюватиме не лише підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції на ринку ЄС, але і дасть змогу переглянути систему витрат суб'єктів господарювання, зокрема в напрямок збільшення рівня заробітної плати. Таким чином перегляд податкового навантаження матиме ще й соціальний ефект.

Загалом слід зауважити на тому, що сучасний стан реформування та уніфікації вітчизняного та європейського податкового законодавства характеризується наявністю таких основних трендів: підвищення ефективності системи адміністрування та управління перерозподілом податкових надходжень; уніфікацією бази та об'єктів оподаткування по найбільш ключовим групам товарів, щодо яких вітчизняні виробники мають конкурентні переваги; активізацію боротьби із шахрайством у сфері оподаткування, ухиленням від оподаткування; перегляду ставок оподаткування в окремих галузях та на окремі групи товарів.

Бібліографічні посилання:

1. Ільяшенко В. А. Розвиток податкової системи України в умовах євроінтеграції. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво.* 2013. № 2 (71). С. 15–20
2. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Постанови Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-z-odniyeyi-storoni-ta-yevropejskim-soyuzom-yevropejskim-spivtovaristvom-z-atomnoyi-energiyi-i-yihnimi-derzhavami-chlenami-z-inshoyi-storoni>
3. Ногінова Н. М. Необхідність реформування податкової політики України в умовах євроінтеграції. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка.* 2014. № 25. С. 141-145.
4. Рижикова Н. І. Податкова політика України в умовах гармонізації податкового законодавства до вимог європейських стандартів. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.* 2016. № 177. С. 137-146.

Комісарова Наталія Вікторівна,
адвокат, м. Запоріжжя,
Круглова Ольга Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОШИРЕННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК СПОСІБ ПОРУШЕННЯ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ОСОБИ

Сучасна інформаційно-технологічна епоха характеризується широкими можливостями людини щодо висловлення своєї думки стосовно будь-яких процесів, явищ та особистостей. Однак поряд з додатковими можливостями виникають й додаткові ризики порушення особистих немайнових прав особи шляхом поширення такої інформації. Євроінтеграційні процеси, що запущені у нашій державі, вимагають створення належного середовища для реалізації прав людини та підвищення стандартів їх захисту. Тому важливим є з'ясування меж особи на висловлення своєї думки, ставлення, тлумачення та судження.

Положення ст. 277 Цивільного кодексу України (далі ЦК) свідчать про можливість порушення особистих немайнових прав фізичної особи, таких як право на честь, гідність та ділову репутацію, шляхом поширення *недостовірної* інформації.

Відповідно до вищевказаної норми, фізична особа, що зазнала такого порушення, для їх відновлення набуває 2 види прав:

- 1) право на відповідь (передбачає власні дії);
- 2) право на спростування (передбачає вимогу до заподіювача про вчинення дій ним).

П. 19 Постанови Пленуму Верховного Суду України 27.02.2009 N 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» зазначено, що «вирішуючи питання про визнання поширеної інформації недостовірною, суди повинні визначати *характер такої інформації* та з'ясувати, чи є вона фактичним твердженням, чи оціночним судженням» [1].

Згідно ч. 2 ст. 30 Закону України «Про інформацію»: «*Ніхто не може бути притягнутий до відповідальності за висловлення оціночних суджень*. Оціночними судженнями, за винятком наклепу, є висловлювання, які не містять фактичних даних, критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, зокрема з огляду на характер використання мовностилістичних засобів (вживання гіпербол, алегорій, сатири). Оціночні судження не підлягають спростуванню та

доведенню їх правдивості» [2].

Відповідно до п. 19 тієї ж Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи», «...не є предметом судового захисту оціночні судження, думки, переконання, критична оцінка певних фактів і недоліків, які, будучи вираженням суб'єктивної думки і поглядів відповідача, не можна перевірити на предмет їх відповідності дійсності (на відміну від перевірки істинності фактів) і спростувати, що відповідає прецедентній судовій практиці Європейського суду з прав людини при тлумаченні положень статті 10 Конвенції»[1].

Відповідно до ст. 10 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини і громадянина, що є частиною національного законодавства України, та практики її застосування Європейським судом з прав людини, оціночні судження ні в якому разі не можуть слугувати підставою юридичної відповідальності [3].

Таким чином, поширення не будь-якої інформації може призвести до притягнення поширювача до юридичної відповідальності, а лише тієї, яка відповідає двом характеристикам:

- 1) є фактичним твердженням (тобто містить фактичні дані);
- 2) є недостовірною (не відповідає дійсності).

Тому на практиці під час захисту особистих немайнових прав особи виникає потреба у з'ясуванні питання: відповідна інформація є оціночним судженням (а значить немає підстав для відповідальності) чи фактичним твердженням з недостовірними даними, що порушує права особи (є підставою для відповідальності). На полеміці щодо даного питання сторони будують свої позиції під час судового розгляду справи.

Однак важливим є те, що суд у своєму рішенні має обґрунтувати чому він вважає певний вислів оціночним судженням. Для цього йому слід давати окремо кожному із висловлювань належну правову оцінку; зазначати якими доказами ці обставини підтверджуються, а якими доказами спростовуються; встановлювати чи наведені обставини існували взагалі; аналізувати чи можливо перевірити їх на предмет відповідності дійсності та чи вони є фактичним твердженням.

Для цього слід визначити чіткі критерії розмежування фактів від оціночних суджень. Наявність фактів можна довести, а правдивість оціночних суджень не можна. Що стосується оціночних суджень, цю вимогу неможливо виконати і вона є порушенням самої свободи поглядів, яка є основною складовою права, гарантованого статтею 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (рішення Європейського суду з прав людини у справі «Лінгенс проти Австрії») [4].

Більш того, конкретну фразу потрібно оцінювати лінгвістично, а не просто формально.

Відповідно до Інструкції про призначення та проведення судових

експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом МЮ України від 08.10.1998 № 53/5 (у редакції наказу від 26.12.2012 № 1950/5) лінгвістична експертиза мовлення поділяється на підвиди: лінгвістична експертиза писемного мовлення та лінгвістична експертиза усного мовлення. Об'єктом дослідження лінгвістичної експертизи усного мовлення є продукт мовленнєвої діяльності людини, відображений в усній формі і зафіксований у (відео) фонограмі. При проведенні лінгвістичної експертизи усного мовлення об'єктом експертизи є усний текст, носієм якого має бути фонограма (у вигляді аудіо - або відеозапису) [5].

Відповідно до п.п.2.2.2 цієї ж Інструкції, під час проведення семантичних досліджень вирішуються питання, пов'язані з аналізом змісту мовлення особи (розмови). Орієнтовний перелік питань включає, серед іншого, питання:

- Чи міститься в мовленні особи інформація позитивного або негативного характеру щодо певної фізичної або юридичної особи?

- Чи є висловлювання особи фактичним твердженням або оціночним судженням?

Таким чином, підставою для юридичної відповідальності за поширення інформації, яка на думку позивача, порушує його честь, гідність, ділову репутацію буде лише розповсюдження фактичних тверджень, що не відповідають дійсності і це можна перевірити і довести. Усі інші висловлювання, що не містять фактичних даних, являються оціночними судженнями і способом реалізації свободи поглядів. Однак у будь-якому випадку, суд приймаючи рішення по справі має обґрунтувати свою оцінку інформації, при необхідності навіть спираючись на висновок лінгвістичної експертизи.

Бібліографічні посилання:

1. Постанови Пленуму Верховного Суду України 27.02.2009 N 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09 (дата звернення 14.04.2019)
2. Про інформацію: Закону України від 02.10.1992 № 2657-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення 14.04.2019)
3. Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини і громадянина: Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 14.04.2019)
4. Суд має обґрунтувати чому він вважає певну фразу оціночним судженням (ВС/КЦС у справі № 369/1052/16-ц від 08.05.2018 р.) URL: [https://protocol.ua/ua/verhovniy_sud_sud_mae_obgruntuvati_chomu_vin_vagae_p_evnu_frazu_otsinochnim_sudgennyam_\(vs_369_1052_16_ts_08_05_2018_ro_ku/](https://protocol.ua/ua/verhovniy_sud_sud_mae_obgruntuvati_chomu_vin_vagae_p_evnu_frazu_otsinochnim_sudgennyam_(vs_369_1052_16_ts_08_05_2018_ro_ku/) (дата звернення 14.04.2019)

5. Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом МЮ України від 08.10.1998 № 53/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення 14.04.2019)

Костенко Оксана Миколаївна,
адвокат, м. Дніпро,
Ярошенко Артем Сергійович,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У сучасній економіці система державних закупівель є обов'язковим, невід'ємним елементом управління і покликана виконувати не лише функції забезпечення суспільних потреб, але і функції державного регулювання економіки. Ефективність ринкового регулювання залежить від наявності стабільного та якісного нормативно-правового забезпечення, сприятливого інвестиційного клімату, розгалуженої ринкової інфраструктури та інших факторів. Крім того, вдосконалення системи управління державними закупівлями з метою ефективного використання бюджетних коштів, забезпечення прозорості розміщення замовлень, розвитку добросовісної конкуренції та запобігання корупції у досліджуваній сфері набуває особливої актуальності в контексті євроінтеграційних прагнень України.

Метою даного дослідження є аналіз та надання рекомендацій щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення державних закупівель.

Основною міжнародною угодою, що регулює здійснення державних закупівель є Угода про державні закупівлі (GPA) від 15.04.1994 року. Україна приєдналася до неї 16.03.2016 року, а 18.05.2016 року дана Угода набрала чинності.

В подальшому в контексті визначення євроінтеграційного вектору України, в тому числі і в сфері публічних закупівель Рада ЄС ухвалила остаточне рішення про укладення Угоди про асоціацію з Україною від імені Європейського Союзу, яка набрала законної сили для України з 1 вересня 2017 року (надалі – Угода).

Варто відзначити, що в преамбулі Угоди Договірні Сторони Договору про

Європейський Союз і Договору про функціонування Європейського Союзу та ЄС і ЄВРАТОМ, бажаючи досягти економічної інтеграції, за допомогою широкої регуляторної адаптації; визнаючи, що така поглиблена і всеохоплююча зона вільної торгівлі, пов'язана з процесом широкомасштабної адаптації законодавства, буде сприяти подальшій економічній інтеграції до внутрішнього ринку ЄС, як це передбачено цією Угодою; віданні розвитку нового сприятливого клімату для економічних відносин між Сторонами, насамперед для розвитку торгівлі та інвестицій і заохочення конкуренції, які є ключовими факторами для економічної реструктуризації та модернізації [1].

Відповідно до Угоди про асоціацію, Україна забезпечує чесні та прозорі державні закупівлі товарів і послуг, модернізує свої тендерні процедури відповідно до норм ЄС. Основною метою є створення конкуренції в процесі закупівель у державному секторі з метою отримання найкращої пропозиції за гроші платників податків [2].

На рівні національного законодавства це закріплено у частині 1 статті 7 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Так, основними засадами внутрішньої політики в економічній сфері є, в тому числі підвищення результативності державних видатків, реалізація прозорої політики закупівель за державні кошти, яка гарантуватиме раціональне використання ресурсів [3].

Однак, незважаючи на прийняття вищезгаданих правових актів, розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Стратегію реформування системи публічних закупівель «дорожню карту» від 24 лютого 2016 року, Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки» від 08.02.2017 року та інших правових актів існує ряд проблем для відкриття спільних торгових ринків між Україною та ЄС.

Головною проблемою є конкурентоспроможність України. Так, позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності за 2017–2018 становить 81-е місце серед 137 країн світу [4].

Також, відповідно до статистичних даних перешкодою для українських виробників є відсутність практичного досвіду та обмеженість інформації. Так, серед опитаних українських представників бізнесу про свої потенційні комерційні інтереси на європейських ринках заявили 93%. Водночас 63% не знають, які країни є учасницями Угоди, а 88% не знають про англomовні інформаційні ресурси СOT та про розміщення інформації щодо зарубіжних закупівель на веб-сайті Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (МЕРТ) [5].

Зважаючи, на вищевикладене для повної взаємодії між ринками публічних закупівель України та країн ЄС, необхідно підвищувати конкурентоспроможність України, а саме виробляти якісні, товари, послуги; Мінекономрозвитку через торгово-промислові палати проводити навчання

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

спеціально уповноважених осіб з публічних закупівель з користування єдиною електронною системою управління контрактами та створення мережі консалтингових компаній, які будуть представляти та складати тендерну документацію для українських виробників.

Також, варто відзначити, що оновлення на національному рівні та деталізація антимонопольного законодавства у сфері публічних закупівель та чітка регламентація антидемпінгових програм, необхідна для сприяння конкуренції в державі, яка в перспективі зробить Україну конкурентоспроможною на міжнародному закупівельному ринку.

Бібліографічні посилання:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Офіційний вісник України, 2014. № 75. ст. 83.
2. Державні закупівлі. URL: <https://eu-ua.org/yevrointehratsiia/derzhavni-zakupivli> (дата звернення: 15.04.2019).
3. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. Відомості Верховної Ради України, 2010. № 40. ст. 1452.
4. Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2> (дата звернення: 15.04.2019).
5. Угода про державні закупівлі COT. URL: <https://www.slideshare.net/AlexeiMikhailitchenk/gprakmbs-2016-0218-ukr> (дата звернення: 15.04.2019).

Бабанін Сергій Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ В УКРАЇНІ
ШЛЯХОМ МЕДІАЦІЇ**

Вважається, що кількість населення України становить близько 45 млн., а суди розглядають щорічно 4-5 млн. справ (в окремі роки й більше, наприклад, у 2011 р. – близько 8 млн). Для порівняння: в США, де кількість населення становить 310 млн., суди розглядають близько 3 млн. справ. У Німеччині однією з найбільших проблем судочинства вважається надмірне

перевантаження судової системи, яке становить 55 справ і матеріалів на суддю. В Україні ж навантаження значно більше – близько 70, а у 2011 р. цей показник становив 140 справ. Ключовою причиною такого стану речей в Україні є відсутність альтернативних, позасудових механізмів вирішення правових конфліктів. Рекомендації європейських інституцій одногласно закликають держави, які є членами Ради Європи не збільшувати, а зменшувати суддівське навантаження. Зокрема, у 1986 р. в Рекомендації № R (86) 12 державам-членам Ради Європи щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах Комітет Міністрів Ради Європи зазначив, що необхідно обмежувати кількість виконуваних суддями завдань, які не мають відношення до судівництва, а також скорочувати будь-яке надмірне робоче навантаження на суди задля покращення якості відправлення правосуддя. Подібні положення закладені й у низці інших рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи, а саме: № R (81) 7 щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя; № R (99) 19 щодо медіації в кримінальних справах; № Rec (2001) 9 щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами – приватними особами; № Rec (2002) 10 щодо медіації в цивільних справах [1].

Отже, з метою розвантаження судів України від незначних цивільних справ нагальною потребою є прийняття Закону України «Про медіацію» та внесення відповідних змін та доповнень до інших нормативно-правових актів, зокрема, ЦПК України.

У Законі України «Про медіацію» пропонуємо надати наступні визначення понять медіації та медіатора: 1) **медіація** – позасудове врегулювання спору за участю нейтральної сторони – медіатора, який шляхом ведення перемовин зі сторонами спору досягає прийняття цими сторонами взаємовигідного для них рішення; 2) медіатором є фізична особа, яка внесена до Єдиного реєстру медіаторів України, держателем якого є Міністерство юстиції України, або до реєстру медіаторів країни – члена Європейського Союзу.

Крім того, пропонуємо визначити у Законі наступні положення: 1) здійснювати процес медіації в Україні мають право особи, внесені до Єдиного реєстру медіаторів України або до реєстру медіаторів країни – члена Європейського Союзу; 2) угода за результатами медіації укладається у письмовій формі, підписується сторонами та медіатором, скріплюється печаткою медіатора та вноситься до Єдиного реєстру угод за результатами медіації, держателем якого є Міністерство юстиції України. Кожна угода має окремий порядковий номер згідно реєстру. Номер, під яким угода зареєстрована, зазначається на бланку цієї угоди, що видається медіатором. Угода за результатами медіації, проведеної медіатором країни – члена Європейського Союзу, вноситься до Єдиного реєстру угод за результатами медіації медіатором України на підставі домовленості. 3) угода за результатами медіації є обов'язковою для виконання сторонами у визначені ним строки. У разі невиконання стороною взятих на себе зобов'язань їх виконання

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

провадиться в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження».

У ЦПК України пропонуємо визначити цивільні справи, проведення медіації по яких встановити обов'язковим.

Бібліографічні посилання:

1. Виступ Голови Верховного Суду України Я. Романюка на XII позачерговому з'їзді суддів України 26 вересня 2014 року. URL: <https://ics.gov.ua/rsu/129784/> (дата звернення: 15.04.2019).

Резворович Кристина Русланівна,
кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри цивільного права
та процесу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

**ПЕРСПЕКТИВИ УНІФІКАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА З ПРАВОМ ЄС В СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ**

Підписання Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами-членами започаткувало новий етап розвитку законодавчого регулювання в багатьох сферах вітчизняної економіки. Одним із основних напрямків є вдосконалення законодавства в сфері корпоративних відносин, регулювання діяльності акціонерних товариств, а також регулювання ринку цінних паперів, що ними емітуються. Вдосконалення вітчизняного законодавства передбачає одночасну уніфікацію окремих положень законодавства ЄС з метою наближення системи державного регулювання України до вимог ЄС, а також з метою підготовки акціонерних товариств-резидентів України для входження та функціонування на ринку ЄС. Останній розглядається як сукупність перспектив та можливостей для активізації господарської діяльності вітчизняних АТ, зокрема в сфері залучення інвестицій та капіталу. Однак сучасний стан імплементації положень Угоди та наближення двох правових систем є недостатнім для повноцінної реалізації потенціалу ринків ЄС для вітчизняних акціонерних компаній, оскільки стандарти діяльності останніх потребують подальшого вдосконалення на законодавчому рівні.

Саме тому, проблематика уніфікації вітчизняного та європейського законодавства є однією із основних в дослідженнях багатьох вітчизняних

вчених зокрема, О. О. Ашурков, О. В. Гарагонич, М. М. Дутов, О. Ю. Ілларіонов, Д. І. Погрібний тощо.

Натомість залишається невирішеною проблема усунення низки перешкод на шляху подальшого вдосконалення вітчизняного законодавства в сфері корпоративних відносин та наближення його в такий спосіб до стандартів ЄС.

Д. І. Погрібний вважає, що серед найбільш важливих та ефективних кроків на шляху наближення законодавства України до вимог та стандартів ЄС слід назвати: «створення планомірної та послідовної державної політики у сфері регулювання корпоративного права та відповідно уніфіковане застосування термінів у цій сфері; реалізація механізмів належного виконання положень нормативно-правових актів; підвищення рівня залучення в економіку науково-технічного потенціалу та створення дієвих механізмів реалізації державних економічних програм заохочення розвитку бізнесу» [3]. Насправді послідовність державної політики в сфері корпоративного законодавства обмежується виконанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, але сама послідовність та транспарентність політичного курсу Уряду в даному питанні є найбільшим очікуванням не стільки навіть від ЄС, скільки від західних інвесторів.

За 2017 рік Україна повинна була імплементувати в національне законодавство положення якими охоплюються питання реорганізації акціонерних товариств, зокрема шляхом злиття та перетворення, а також повинна була відбутися регламентація правового режиму діяльності товариства з одним засновником. Суто номінально дані вимоги були виконані шляхом реформування законодавства в сфері акціонерних товариств та прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [6]. Ефективність даного закону на сьогодні досі не доведена, оскільки триває перехідний період протягом якого вся статутна діяльність суб'єктів господарювання повинна бути приведена до відповідності його нормам. Це є необхідним кроком на шляху відкриття нових можливостей для вітчизняних товариств приймати участь у перерозподілі капіталу на ринках ЄС. Без прийняття та виконання положень і досягнення стандартів передбачених Дванадцятую Директивою Ради №89/667/ЄЕС від 21.12.1989 р. стосовно одноосібних приватних компаній з обмеженою відповідальністю неможливо отримати необхідний рівень довіри з боку інвесторів, а для держави неможливо отримати належний рівень інституційного забезпечення процесів лібералізації економічних відносин.

За 2018 рік, Україна повинна була наблизити законодавство в сфері діяльності акціонерних товариств до вимог ЄС. Ця необхідність стосувалася не стільки введення нових механізмів та способів реалізації такими товариствами своєї діяльності, скільки започаткування реформування системи державного управління ринком цінних паперів. Саме перетворення органу державного управління на сучасного та ефективного ринкового регулятора з широкими стимулюючими, координаційними, організаційними та моніторинговими

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

можливостями замість імперативних контрольних та управлінських дасть змогу досягнути необхідного рівня лібералізації внутрішнього ринку цінних паперів.

О. О. Ашурков, М. М. Дутов, О. Ю. Ілларіонов та інші вважають, що лібералізація внутрішнього фондового ринку є тим необхідним кроком на шляху до підвищення якості правового регулювання діяльності акціонерних товариств, без якого важко проваджувати більш системні реформи та уніфікації інституційних складових державного управління в цій сфері в Україні та ЄС [1]. Насправді діяльність державного регулятора багато в чому є визначальною для самої політики держави в сфері розвитку фондового ринку, оскільки саме на нього покладається функція постійної координації зусиль ЄС та України щодо наближення корпоративного законодавства другої до стандартів права ЄС. Нами підтримується точка зору стосовно того, що уніфікація законодавчих положень та нормативних актів в сфері регулювання діяльності акціонерних товариств повинна відбуватися вже за умови реформування моделі державного регулювання ринку цінних паперів. Впровадити новітні способи та механізми державного регулювання та лібералізувати діяльність ринку цінних паперів можна лише в умовах, коли існує державна інституція, що займається відповідним напрямком роботи та провадить постійний моніторинг ефективності практичного застосування законодавства, а також вносить пропозиції щодо його зміни, які б кореспондували із характером та напрямками діяльності самого регулятора.

Більше того, необхідним є подальша робота з імплементації Принципів ОЕСР щодо корпоративного управління, що здатне «зменшити ризики глобалізації та активізації діяльності ТНК (як факторів, що можуть послаблювати ефективне виконання функцій державою) та забезпечити належний рівень національної економічної безпеки» [3]. Також актуальним є забезпечення мобільності та оперативності реагування законодавця «на правові новації у сфері правового регулювання корпоративних правовідносин, які час від часу прийматимуться в ЄС. У зв'язку із цим необхідним вбачається запровадження механізму постійного моніторингу та аналізу європейських корпоративно-правових норм із боку відповідних національних компетентних органів, а також розробки пропозицій щодо поточних змін із метою забезпечення необхідного рівня відповідності чинних актів корпоративного законодавства України праву ЄС» [2]. Такий моніторинг забезпечить необхідний рівень мобільності зміни умов функціонування акціонерних товариств, а також надасть можливість та більше часу пристосувати відповідні зміни до особливостей вітчизняної системи регулювання корпоративних відносин.

В подальшому до кінця 2019 року на виконання умов Угоди про асоціацію Україна повинна також на законодавчому рівні закріпити зміну вимог до організації корпоративного управління в банках відповідно з Регламентом (ЄС) № 575/2013; розробити вимоги до системи корпоративного управління компанії з управління активами, які б відповідали стандартам

закріпленим в Директиві 2009/65/ЄС; запровадити механізм розкриття інформації про перехід прав на порогові пакети акцій акціонерного товариства [4]. Наведені напрямки лише впроваджуються, і на сьогодні складно оцінити ефективність запроваджених заходів, так само складно змоделювати положення ринку цінних паперів в Україні після імплементації всіх стандартів та врахування всіх вимог ЄС при розробці національного законодавства в сферу регулювання діяльності акціонерних товариств.

Таким чином, слід наголосити на тому, що сучасний стан уніфікації права ЄС та законодавства України в сфері корпоративних відносин передбачає розробку низки заходів, метою яких є забезпечення прозорості державного регулювання діяльності акціонерних товариств. Важливими напрямками залишаються ті, що стосуються розкриття інформації, а також публікації фінансових звітів й відомостей щодо кінцевих беніфіціарів товариств. Все це наближає не стільки законодавства, скільки моделі функціонування суб'єктів корпоративного права. Насправді, наслідування та тотальне копіювання норм права ЄС у вітчизняне законодавство є не дієвим способом розвитку вітчизняного ринку цінних паперів та сфери корпоративних відносин. Вимагається імплементація лише найбільш ефективних регуляторів в корпоративному секторі з урахування особливостей сучасних традицій діяльності акціонерних товариств, національних інтересів, а також потреб суб'єктів корпоративних відносин-резидентів. Все це вимагає подальших системних реформ державного регулятора ринку цінних паперів, а також послідовне запровадження системи розкриття інформації і стандартів корпоративного управління, але з урахуванням особливостей вітчизняної економіки та сфери корпоративного права.

Бібліографічні посилання:

1. Ашурков О. О., Дутов М. М., Ілларіонов О. Ю. Рівень інтеграції України з ЄС і Митним Союзом з огляду на стан адаптації відповідного законодавства. *Економіка і право*. 2013. № 2. С. 138-148.
2. Гарагонич О. В. Адаптація корпоративного законодавства України до права ЄС. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2015. № 2. С. 53-62.
3. Погрібний Д. І. Особливості правової регламентації процесу адаптації українського корпоративного законодавства до стандартів ЄС. *Економічна теорія та право*. 2016. № 4 (27). С. 117-127.
4. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Постанова Кабінет Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-z-odniyeyi-storoni-ta-yevropejskim-soyuzom-yevropejskim-spivtovaristvom-z-atomnoyi-energiyi-i-yihnimi-derzhavami-chlenami-z-inshoyi-storoni> (дата звернення: 17.03.2019).

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

5. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1629-15> (дата звернення: 17.03.2019).
6. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19> (дата звернення: 17.03.2019).
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 26.07.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 17.03.2019).

Нагорна Олена Олександрівна,
викладач кафедри
цивільного права та процесу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ:
ПРОВІДНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД**

Право власності ґрунтується на відносинах, що виникають в суспільстві виключно до речей та реалізують бажання людини володіти, користуватись або розпоряджатись річчю. Згідно чинного законодавства право власності – це право особи на річ (майно), яке вона реалізує в умовах законодавства за власною волею, незалежно від згоди інших осіб. Право власності – це право гарантоване державою.

Компонентами права власності є право володіння, користування та розпорядження, ці три основи дають змогу власнику реалізувати речі на свій розсуд та в своїх інтересах.

Особливе місце в житті громадян як в суспільному так і в приватному посідає право власності. Протягом життя кожна людина стикається з питаннями пов'язаними з її власністю. Крім того, власність – це основа гарантування розвитку та існування суспільства та держави. Право приватної власності це найважливіший атрибут правової демократичної держави, але не можна з упевненістю стверджувати, що на законодавчому рівні вдосконалено законодавство в питаннях регулювання права власності та забезпечення гарантій прав власників.

Водночас позитивним моментом щодо державної реєстрації прав власності на нерухоме майно є створення єдиного реєстру речових прав його

прозорості функціонування та доступу до інформації, що призвело до спрощення процедури здійснення реєстрації прав власності та зменшення часу необхідного для такої реєстрації.

Система державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень поступово досягає поставлених цілей в реформуванні, що підтверджується оцінкою міжнародних експертів в рейтингу Світового банку легкості ведення бізнесу (Doing Business) Україна посідає 71 – е місце серед 190 держав світу. Позиція України – між Киргизією та Грецією, показник України в номінації «міжнародна торгівля» зріс на 41 пункт та на 25 пунктів в частині виконання контрактів.

Протягом 2014 – 2018 року Україна зросла в рейтингу на 24 позиції, та за останні шість років досягла найбільшого прогресу в рейтингу (Doing Business Report) між країн пострадянського простору.

Важливим моментом в реформуванні було розширення кола суб'єктів, та наділення їх повноваженнями у сфері державної реєстрації в частині прийому та видачі документів, на законодавчому рівні, закріплена можливість реалізації повноважень адміністративними центрами з надання адміністративних послуг, нотаріусами та органами місцевого самоврядування.

З метою реалізації програмного забезпечення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно прийнято Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1127, розширено систему органів та коло осіб, які наділені повноваженнями та здійснюють реєстрацію прав за спрощеною процедурою, що породжує конкуренцію між суб'єктами в сфері надання послуг та виключає виникнення корупційних факторів. Позитивним фактором є те, що реєстр містить дані заяв, запитів, реєстраційні справи, відомості про права на нерухоме майно їх обтяження, інформацію про об'єкти та суб'єктів цих прав. Проривом стало підвищення прозорості реєстрів, зокрема через можливість у відкритому доступі отримати інформацію щодо власників нерухомого майна. Одночасно була запроваджена електронна форма видачі рішень та витягів з реєстру, скорочено строки надання послуг та розмір адміністративного збору за державну реєстрацію прав.

Статистичні дані європейських країн свідчать про те, що друге місце посідають випадки порушення права власності після порушення права на справедливий суд. В Україні справи щодо захисту права власності належать до поширених категорій цивільних справ, однак судова практика свідчить про не дотриманість єдиного підходу до застосування законодавства у цій категорії справ.

Основним моментом є захист прав власників та виконання судових рішень в контексті захисту права власності, що є основоположною гарантією права володіння майном.

В Україні спостерігається відсутність єдиної судової практики у справах щодо власності зокрема порушуються строки розгляду справ, та виникає купа

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

питань, щодо невиконання судових рішень, і як наслідок суттєво порушуються гарантії прав власників.

З метою провадження європейських стандартів прав людини та застосування практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), в українському судочинстві під час розгляду справ, державою ратифіковано Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, на державному рівні прийнято Закон України «Про виконання рішень та застосування практики».

Враховуючі запропоновані зміни до законодавства якими врегульовано відносини, можна відмітити суттєві покращення на законодавчому рівні щодо спрощення та прозорості процедури оформлення прав власності, та забезпечення захистити на належному рівні.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України: закон України від 16.01.2003//URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>;
2. Державна реєстрація права власності на нерухоме майно //URL: <http://ac.dozvil-kiev.gov.ua/AdminServices/Details/649f8973-a992-4436-aa10-5c58fa0839d8?categoryId=6097d898-7e64-4081-9b7f-98bef5e5da45>

Шурин Ігор Васильович,

начальник Дніпровського районного відділу
державної реєстрації

актів цивільного стану

Головного територіального управління

юстиції у Дніпропетровській області,

викладач кафедри цивільного права та

процесу факультету підготовки фахівців

для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

**ОСОБЛИВОСТІ ВЧИНЕННЯ ПРАВОЧИНУ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ
ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЕЛЕКТРОННОГО ЦИФРОВОГО ПІДПISУ
(НА ПРИКЛАДІ ПОДАЧІ ЗАЯВИ ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ
ШЛЮБУ)**

Сучасне суспільне життя тісно пов'язане із технологічним прогресом, який впливає майже на всі сфери життя кожної людини і людства в цілому. Майже щодня з'являються нові комунікаційні засоби, які значно спрощують і полегшують можливість передання і отримання інформації на деякій відстані. Завдяки появі і розповсюдженню мережі Інтернет стало можливим

встановлення швидкого з'єднання між особами, що мають місцезнаходження у різних куточках світу, і обмін даними між ними. Тому розвиток новітніх технологій кидає своєрідний виклик правовим системам, змушуючи вчених-правників, законотворців і правозастосовців по-новому осмислити низку правових інститутів.

Тривалий час законодавство України, яким регулювались цивільні правовідносини за допомогою засобів електронного зв'язку, перебувало у явно незадовільному стані.

На початку 2000-х років були прийняті закони України «Про електронний цифровий підпис» від 22 травня 2003 р. № 852-IV і «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22 травня 2003 р. № 851-IV, які встановлювали занадто жорсткі вимоги до оформлення електронних документів, чим більшою мірою ускладнювали електронний документообіг, аніж полегшували його. Однак у 2015–2019 рр. ситуація змінилась. Було прийнято Закон України «Про електронну комерцію» від 3 вересня 2015 р. № 675-VIII (далі – Закон про електронну комерцію), який запровадив низку нових законодавчих дефініцій і унормував порядок укладення електронних договорів. Важливою подією стало також прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення адміністративних бар'єрів для експорту послуг» від 3 листопада 2016 р. № 1724-VIII, який, зокрема, спрощує процедуру укладення зовнішньоекономічних контрактів за допомогою засобів електронного зв'язку. Також, в кінці 2018 року набув чинності Закон України «Про електронні довірчі послуги» (№ 2155-VIII від 05.10.2017), яким врегульовано правові та організаційні засади надання електронних довірчих послуг, у тому числі транскордонних, права та обов'язки суб'єктів правових відносин у сфері електронних довірчих послуг, порядок здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг, а також правові та організаційні засади здійснення електронної ідентифікації. Водночас низка питань, пов'язаних з укладенням і оформленням електронних правочинів, так і залишилась або зовсім не вирішеною, або вирішеною у досить суперечливий спосіб.

Проблемам укладення договорів за допомогою електронних засобів зв'язку присвячено чимало робіт вітчизняних учених, з-поміж яких А. В. Чучковська [1], В. М. Желіховський [2], С. В. Злобін [3], Ю. О. Борисова [4] та інші. Однак, по-перше, дослідження цих вчених були проведені ще до прийняття нових законодавчих актів у сфері регулювання електронної комерції, і тому вони не враховують найновіших змін. По-друге, роботи цих авторів присвячені здебільшого аналізу вітчизняного законодавства і законодавства країн СНД.

Аналіз норм ЦК України показує, що електронна форма подання інформації не визнається самостійним різновидом форми правочину. Так, у частиною першою ст. 205 ЦК України вказується, що правочин може бути вчинений усно або в письмовій (електронній) формі. Отже, поділ форм

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

правочинів на усну і письмову, який є традиційним для вітчизняної правової системи, залишається непорушним навіть після внесення змін у зв'язку з прийняттям Закону про електронну комерцію. Електронна форма не є самостійним видом форм правочинів і може розглядатися лише як різновид письмової форми.

Вартою уваги цивільного електронного документообороту є цифрова модель, яка розповсюджена у країнах континентального права (Німеччина, Італія та інші). Оскільки при укладенні договорів за допомогою електронних засобів зв'язку вірогідність неправомірного перехоплення інформації, протиправного заволодіння особистими даними особи є більш високою, ніж при звичайному, паперовому оформленні договорів, основна увага в рамках цієї моделі приділяється питанням безпеки електронних підписів і мінімізації ризиків їх підробки. На думку розробників цієї моделі, електронний підпис може вважатись повним аналогом власноручного підпису, лише якщо він здатен виконувати такі ж функції, як і власноручний, а саме: функцію ідентифікації особи-підписанта, функцію збереження цілісності і незмінюваності підписаного нею документа і функцію підтвердження волевиявлення особи взяти на себе зобов'язання, що виникають з відповідного правочину. Єдиним різновидом електронного підпису, який може виконувати усі вказані функції, є електронний цифровий підпис (далі – ЕЦП). ЕЦП створюється і перевіряється з використанням особливого способу шифрування даних – криптографії. Застосування такого підпису передбачає здійснення низки технічних процедур. Спочатку підписант майбутнього електронного документа визначає його межі. Після цього визначений ним документ за допомогою спеціальної технології, яка іменується хешуванням, перетворюється на стислу модель первісного документа у вигляді коду (хешу). Далі програмне забезпечення підписанта конвертує отриманий результат хешування власне в електронний цифровий підпис за допомогою спеціального алгоритму, що іменується приватним ключем. Цей ключ відноситься виключно до обробленого за його допомогою документа. Таким чином, ЕЦП являє собою результат криптографічної обробки документа, який підписується за його допомогою. Після того, як цифровий підпис створено, документ відправляється іншій стороні договору (далі – «сторона, що покладається»). Для того, щоб ця сторона могла перевірити справжність підпису, вона використовує так званий «публічний ключ» – параметр алгоритму, який відрізняється від приватного ключа, однак використовує таку ж функцію хешування, як і приватний ключ, використаний при створенні цифрового підпису. Іншими словами, приватний ключ є своєрідним «замком», який може бути відкритий лише одним «ключем», – публічним ключем, що йому відповідає. Якщо сторона, що покладається, використовує необхідний публічний ключ і дані документа після його підписання не були змінені, перевірка цифрового підпису проходить успішно. Однак для того, щоб провести перевірку ЕЦП, не достатньо лише володіти публічним ключем і отримати позитивний результат перевірки.

Публічний ключ призначений лише для верифікації підпису, однак він не здатен гарантувати того, що ЕЦП був накладений саме підписантом. Щоб переконатися у факті підписання документу саме підписантом, а не кимось іншим, необхідно, щоб це підтвердила якась стороння особа, якій можна довіряти. Такою особою виступає так званий «акредитований центр сертифікаційний ключів» (АЦСК). Завданням цього центру є видача стороні, що покладається на підпис свого контрагента, сертифіката публічного ключа – електронного документа, який засвідчує чинність і належність публічного ключа підписанту. Найчастіше такою особою виступає або державна установа, або інша юридична особа, яка пройшла спеціальну акредитацію, що підтверджує її авторитетність [5].

У 2015 році в Україні розпорядженням Кабінету Міністрів України від від 26.06.2015 року № 669-р запроваджено реалізацію пілотного проекту Міністерства юстиції України щодо можливості подачі заяв на державну реєстрацію актів цивільного стану через мережу Інтернет через відповідний веб – портал (наказ Мін'юсту від 09.07.2015 № 1187/5). Так, порядком, що затверджений вищевказаним наказом, передбачена можливість подачі заяв на державну реєстрацію актів цивільного стану із можливістю накладання на них електронного цифрового підпису заявника.

Розглянемо спосіб подачі заяви на державну реєстрацію шлюбу з використанням ЕЦП.

Так, здійснивши вхід на веб – портал Міністерства юстиції України «Звернення у сфері державної реєстрації актів цивільного стану» майбутні наречені можуть заповнити заяву на державну реєстрацію шлюбу, додати відскановані документи, що посвідчують їх особу, інші необхідні документи, сплативши державне мито та, підписавши цю заяву за допомогою ЕЦП кожним із наречених подати її до обраного відділу державної реєстрації актів цивільного стану, яку там в подальшому буде оброблено.

Перевагою такого способу подачі заяви є те, що після її підписання та надсилання до компетентного органу державної реєстрації актів цивільного стану, відповідно до норм Сімейного кодексу України (стаття 32) починає відраховуватися місячний строк для проведення самої державної реєстрації шлюбу та призначення відповідної для цього дати. Тому отримавши таку електронну заяву, яка засвідчена кожною стороною ЕЦП, у працівника відділу державної реєстрації актів цивільного стану не виникає сумнівів щодо волевиявлення осіб на вступ до шлюбу, оскільки правомірність використання електронного підпису таких осіб підтверджує відповідний акредитований суб'єкт.

Таким чином, головними перевагами ЕЦП є те, що він має більшу надійність і забезпечує можливість не лише ідентифікації особи-підписанта, але й можливість перевірки цілісності і незмінюваності документа після його підписання. Тому цифрова модель регулювання має перевагу в тому, що вона формулює для учасників цивільних відносин певний технологічний стандарт, за

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

умови дотримання якого (і лише якого) сторони майбутніх правовідносин можуть уникнути можливих спорів з приводу того, чи був правочин підписаний та укладений кожною з них і чи не був його зміст згодом змінений. Ці обставини не підлягають ні спростуванню, ні доказуванню в судовому процесі [6, с. 149].

Утім, у такій моделі є й свої недоліки. По-перше, вона приречена на певну недовговічність, оскільки розрахована на використання лише однієї технології створення підпису. Якщо ж у майбутньому буде винайдена інша, не менш надійна технологія, доведеться змінювати закон. По-друге, і при використанні ЕЦП залишається можливість зловживань і підробок документів. Це може статися у випадку розголошення підписантом даних про його приватний ключ або втрати ним контролю над цим ключем.

Бібліографічні посилання:

1. Чучковська А. В. Правове регулювання електронної комерції в Україні. Київ : Центр учб. л-ри, 2007. 224 с.
2. Желіховський В. М. Правові засади електронної комерції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ, 2007. 20 с.
3. Філатова Н. Ю. Правочини з використанням електронної форми представлення інформації ISSN 2414-990X. Problems of legality. 2017. Issue 136 53
4. Злобін С. В. Світові тенденції розвитку ринку електронної комерції. Науково-технічна інформація. 2007. 1. С. 47–51.
5. Борисова Ю. До проблеми входження «електронної» форми правочину в традиційну класифікацію форм правочину. Вісник Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Юридичні науки. Київ : ВПЦ «Київський ун-т», 2011. Вип. 88. С. 93–95.
6. Філатова Н. Ю. Правочини з використанням електронної форми представлення інформації. ISSN 2414-990X. Проблеми законності. 2017. Вип. 136, с. 40-55.
7. Kuner, Christopher; Meidbrodt, Anja. «Written Signature Requirements and Electronic Authentication: A Comparative Perspective». EDI Law Review 6. Issues 2 and 3 (1999): 143–154.

Юніна Марина Петрівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
цивільного права та процесу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Журавель Валерія Віталіївна,
курсант другого курсу
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ ТА СПАДКУВАННЯ ЗА ПРАВОМ ПРЕДСТАВЛЕННЯ

Одним з найважливіших інститутів в правових системах, як стародавніх, так і сучасних, є інститут спадкування. Наразі в нашій державі все більшого значення набуває приватна власність, механізми її захисту та підстави виникнення, серед яких особливе місце посідає спадкування. Однак, незважаючи на достатню кількість наукових праць, присвячених дослідженню проблемних питань спадкування, деякі з них потребують подальшого дослідження та доопрацювання. До таких проблемних питань, на нашу думку, слід віднести визначення обсягу спадкової маси, що буде об'єктом спадкування, визначення майбутніх спадкоємців та умов, за наявності яких вони матимуть право на спадщину.

Проблемні питання спадкування досліджували багато вчених-юристів. Серед них: М. Барщевський, О. Дзера, С. Пасічник, В. Васильченко, Ю. Заїка, Є. Рябоконт, Є. Фурса, В. Синайський та ін.

У цивільному праві України існує два види спадкування. Перший – за заповітом, тобто, коли заповідач перед своєю смертю (а точніше на випадок своєї смерті) складає заповіт, за яким після його смерті розподіляється спадок відповідно до бажання померлої особи, яке вона виклала у заповіті. До другого виду спадкування відноситься спадкування за законом [3].

У спадкуванні за законом існує п'ять черг спадкоємців. Всі вони зазначені у Цивільному Кодексі України, а саме у статтях 1261-1265. Спадкоємці за чергами розподіляються наступним чином: до першої черги спадкоємців за законом належать діти спадкодавців, вдова (вдівець) та батьки (ст. 1261 Цивільного Кодексу України (далі – ЦКУ)). Щодо дітей, то діти, які зачаті до, а народилися після смерті спадкодавця, належать також до цієї ж черги спадкоємців. До другої черги відносять рідних братів (сестер)

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

спадкодавця, його баба та дід, незалежно з чийого боку (матері чи батька) (ст. 1262 ЦКУ). Третя черга включає в себе рідних дядьку та тітку спадкодавця (ст. 1263 ЦКУ). У четверту чергу на спадкування за законом мають право особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менше, ніж п'ять років до часу відкриття спадщини (ст. 1264 ЦКУ). П'ята черга спадкоємців за законом включає в себе інших родичів до шостого ступеня споріднення включно, але так, що родичі ближчого ступеня споріднення усувають від права спадкування родичів подальшого ступеня споріднення. Також до п'ятої черги відносяться утриманці спадкодавця, які не були членами його сім'ї (ст. 1265 ЦКУ) [5].

Спадкування ж за правом представлення можна визначити як особливий порядок набуття права на спадкування. Особи, які можуть користуватися правом представлення, зазначені у ст. 1266 ЦКУ. До них належать: онуки (правнуки) спадкодавця (вони спадкують ту частку спадщини, яка б належала за законом їхнім матері (батьку), бабі (діду); прабаба, прадід можуть успадкувати ту частину спадщини, яка б належала їхнім дітям (тобто, бабі (діду) спадкодавця); племінники спадкодавця успадковують ту частку спадщини, яка б за законом мала належати їхнім батьку, матері; двоюрідні брати та сестри спадкодавця спадкують ту частину спадщини, яка б за законом належала їхнім батьку, матері. Вказаний перелік є вичерпним і жодні інші категорії осіб не можуть успадкувати за правом представлення [4].

Таким чином, до спадкування за правом представлення закликаються лише чітко визначені в законі особи за наявності певних умов. До таких умов слід віднести: смерть спадкоємця за законом до відкриття спадщини, після якого може відбуватись спадкування за правом представлення (наприклад, якщо донька померла до відкриття спадщини після свого батька, то за правом представлення її частку майна у спадщини, що залишилась після батька, успадкують за правом представлення її діти, тобто онуки спадкодавця); спадкоємець за законом, який помер до відкриття спадщини, не може бути усунутий за життя від права на спадкування, відсутність заповіту щодо спадщини, на яку претендують спадкоємці за правом представлення.

Спільною рисою спадкування за законом та за правом представлення можна назвати, те, що й у першому, й у другому випадку спадкування відбувається в порядку черговості. Спадкоємці за правом представлення спадкують в ту чергу, в яку спадкував би їх померлий родич. Так, онуки спадкодавця, які спадкують після своєї матері – доньки спадкодавця, є спадкоємцями першої черги та усувають від спадкування рідну сестру спадкодавця, яка є спадкоємцем другої черги. Тобто так, як діти (в нашому випадку дочка) спадкодавця належать до першої черги спадкування за законом, то і онуки (тобто діти дітей) спадкодавця належать також до першої черги за правом спадкування [1].

Зважаючи на викладене вище, на наш погляд, слід підтримати думку, висловлену в узагальненні Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про судову практику розгляду цивільних

справ про спадкування» №24-753/0/4-13 від 16.05.2013 р. [2] відносно того, що спадкування за правом представлення не є окремим видом спадкування, а є особливим порядком набуття права на спадкування за законом.

Бібліографічні посилання:

1. Куц В. Спадкування за правом представлення: теорія та практика. Юридичний радник. № 6 (84). грудень 2015. URL: <http://yurradnik.com.ua/stati/spadkuvannya-za-pravom-predstavlennya-teoriya-ta-praktika/>
2. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 24-753/0/4-13 від 16.05.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>
3. Стефанчук Р.О. Цивільне право України: навч. посібник. К. : Прецедент, 2005. 424 с.
4. Харитонов Є.О. Цивільне право України. Вид. 3-тє, переробл. і допов. К. : Істина, 2011. 808 с.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (з наступними змінами та доповненнями) за №№ 40-44. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. Ст. 356.

Горелік Дар'я Сергіївна,

курсант третього курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Ярошенко Артем Сергійович,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Служба в органах Національної поліції є одним з видів публічної служби. Говорячи про службові відносини загалом, необхідно зазначити, що в науковій літературі є дві позиції з питання їх правового регулювання. Перша стверджує, що службові відносини повинні регулюватися нормами законодавства про

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

працю, з урахуванням специфіки цього виду професійної діяльності, встановленої спеціальним законодавством про публічну службу. Друга позиція вважає службові відносини адміністративними, вилучаючи зі сфери правового впливу норми законодавства про працю. Публічна служба у цьому випадку розглядається як публічно-правовий інститут, що має цілісну систему, основу на служінні державі, а не окремому державному органу. На практиці державно-службові відносини виступають як трудові й адміністративні правовідносини.

Питання про обсяг застосовуваних до співробітників органів Національної поліції під час проходження ними служби норм трудового законодавства в сучасній вітчизняній науці залишається дискусійним, що великою мірою обумовлено Законом України «Про Національну поліцію».

В історичному ракурсі розрізнялись два види дисциплінарної відповідальності – загальна і спеціальна. Перша регулюється загальним трудовим законодавством. Друга – спеціальними нормативними актами та встановлена для певних категорій працівників. Для осіб середнього та старшого начальницького складу органів Національної поліції, передбачена дисциплінарна відповідальність відповідно до Дисциплінарного статуту, в якому визначено підвищені вимоги до працівників і їх ставлення до праці. У зв'язку з цим статут передбачають додаткові, суворіші дисциплінарні стягнення [1, с. 97].

Розглядаючи правову основу дисциплінарного провадження в органах Національної поліції, слід враховувати, що останні являють собою складну державну систему, до складу якої входить центральний апарат і територіальні органи Національної поліції, освітні, наукові організації, підрозділи матеріально-технічного постачання, а також інші організації та підрозділи, створені для виконання завдань і здійснення повноважень, покладених на органи Національної поліції.

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» поліцейським є громадянин, який взяв на себе зобов'язання щодо проходження служби в органах Національної поліції на посаді рядового або начальницького складу і якому в установленому законом порядку присвоєно спеціальне звання рядового або начальницького складу. Зазначена група є основою органів Національної поліції [2].

Дисциплінарна відповідальність поліцейського за вчинення проступку може настати незалежно від часу доби та місця його вчинення, якщо порушуються обмеження, обов'язки та заборони, пов'язані зі службою в органах Національної поліції, а також встановлені законодавством про запобігання корупції. Відмінною особливістю цієї категорії порушень є те, що всі вони за законом зараховані до категорії дисциплінарних проступків.

Дисциплінарне провадження в органах Національної поліції є видом адміністративно-юрисдикційної діяльності, що здійснюється в порядку, встановленому законодавством для вирішення дисциплінарної справи і

застосування до винної особи дисциплінарних заходів з метою зміцнення та забезпечення службової дисципліни.

Сьогодні порядок дисциплінарного провадження в органах Національної поліції України регулюється різними за юридичною силою нормативними правовими актами. Правова основа дисциплінарного провадження в органах Національної поліції характеризується багаторівневим галузевим регулюванням, як по горизонталі, так і по вертикалі.

Аналізуючи такий вид правового джерела дисциплінарного провадження в органах Національної поліції, як закони, необхідно зазначити, що Закон України «Про Національну поліцію» безпосередньо питання дисциплінарної відповідальності не регулює, а містить в ст. 19 норму, згідно з якою у разі вчинення протиправних діянь на поліцейських покладається кримінальна, адміністративна, цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність відповідно до закону. Підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських заохочень визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України, що затверджується законом [2].

Дисциплінарний статут в органах Національної поліції встановлює підвищені вимоги до службової дисципліни, детально регламентує порядок розгляду справи про дисциплінарний проступок, дає визначення порушення службової дисципліни, містить перелік порушень службової дисципліни. Одна з переваг цього закону – чітка регламентація положень, що стосуються процедур проведення службової перевірки та вирішення службових суперечок, зокрема з питань, пов'язаних із притягненням до дисциплінарної відповідальності.

Необхідно зауважити, що у нормативно-правових актах МВС України не відображається інформаційна складова дисциплінарної практики в територіальних підрозділах поліції, що суперечить ст. 9 «Відкритість та прозорість» Закону України «Про Національну поліцію». У цьому випадку, з урахуванням формування єдиного інформаційного простору в діяльності державних органів, доцільно відобразити інформаційний аспект профілактики проступків у Дисциплінарному статуті Національної поліції України.

Таким чином, дослідження нормативно-правової бази дисциплінарного провадження в органах Національної поліції показує, що їм притаманна спадкоємність правових приписів з одночасним удосконаленням юридичної техніки, процедурних питань, уточненням суб'єктного складу, видів дисциплінарних стягнень. Становлення дисциплінарного провадження нерозривно пов'язане з удосконаленням системи правоохоронних органів, які реалізують внутрішню функцію забезпечення публічного порядку та безпеки. Наявність різних за юридичною силою нормативних правових актів, які є правовими джерелами дисциплінарного провадження, свідчить про багаторівневе галузеве регулювання. Множинність нормативних правових актів, що регламентують дисциплінарне провадження в органах Національної

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

поліції, зумовлює доцільність подальших досліджень у частині правозастосування нормативно-правових актів під час здійснення дисциплінарного провадження, що сприятиме впорядкуванню юридичних дій і адміністративних процедур, мінімізації помилок, уникненню необхідності співвідношення правових норм, що містяться у різних правових джерелах.

Бібліографічні посилання:

1. Корнута Л. М. Дисциплінарна відповідальність державного службовця в Україні, теоретичний та практичний аспекти. Актуальні проблеми держави та права, 2013. С. 84–90.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради, 2015. № 40-41. Ст. 379.

Гриневиц Анна Василівна,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту права Університету державної фіскальної служби України

Науковий керівник:

Менів Любов Дмитрівна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу Університету державної фіскальної служби України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗМІНИ ІСТОТНИХ УМОВ ПРАЦІ

Кодекс законів про працю України (далі – КЗпП України) в ч. 3 ст. 32 зміну істотних умов праці визначає як самостійне правове явище, внаслідок якого відбувається зміна систем та розмірів оплати праці, пільг, режиму роботи, встановлення або скасування неповного робочого часу, суміщення професій, зміна розрядів і найменування посад та інших істотних умов праці при продовженні роботи за тією ж спеціальністю, кваліфікацією чи посадою. При цьому, як слушно зазначає Т.В. Парпан, зміна істотних умов праці має винятковий характер, адже її проведення зумовлене об’єктивними причинами на виробництві та стосується не одного працівника, а підприємства загалом чи принаймні його структурного підрозділу [1, с. 243].

У чинному законодавстві такі об’єктивні причини позначають терміном “зміни в організації виробництва і праці”. Про їх проведення працівника необхідно повідомляти не пізніше ніж за два місяці. Якщо ж працівник відмовляється працювати після зміни істотних умов праці на підприємстві, то трудові відносини з ним можуть бути припинені на підставі п. 6 ст. 36 КЗпП

України [2].

Як бачимо, однією з умов проведення змін істотних умов праці є наявність змін в організації виробництва і праці. Однак, КЗпП України не містить визначення цього поняття. Щоправда ст. 40 КЗпП України, яка передбачає підстави припинення трудового договору за ініціативою роботодавця у п. 1 закріплює право останнього розірвати договір з працівником у випадку змін в організації виробництва і праці, в тому числі ліквідації, реорганізації, банкрутства або перепрофілювання підприємства, установи, організації, скорочення чисельності або штату працівників. Тим самим можна зробити висновок, що різновидом змін в організації виробництва і праці є ліквідація, реорганізація, банкрутство або перепрофілювання підприємства, установи, організації, скорочення чисельності або штату працівників. Трактуючи цей термін пропонується також у пункті 10 постанови Пленуму Верховного Суду України “Про практику розгляду судами трудових спорів” від 6 листопада 1992 року № 9. Згідно з постановою зміни в організації виробництва і праці – це раціоналізація робочих місць, введення нових форм організації праці, в тому числі перехід на бригадну форму організації праці, і впровадження передових методів, технологій тощо. Однак, цей перелік є невичерпний та має орієнтаційний характер, що, безперечно, є вірним. Адже в умовах постійних соціальних та економічних змін видається неможливим в нормативному порядку передбачити всі випадки, за яких відбуватимуться зміни в організації виробництва і праці [3].

У деяких зарубіжних країнах зміна умов праці також можлива лише у разі проведення істотних змін в організації виробництва і праці. Наприклад, у Німеччині при запланованих змінах виробництва на підприємствах, де працює більш як двадцять найманих працівників, роботодавець зобов'язаний своєчасно проінформувати виробничу раду підприємства про потенційні новації, обговорити з нею заплановані зміни і розробити план заходів у соціальній сфері. Відповідно до німецького законодавства до змін виробництва відносять обмеження або згортання всього підприємства чи його істотних частин, переведення підприємства або його злиття з іншими підприємствами, глибокі зміни в організації виробництва, його профілю чи виробничого обладнання, а також впровадження принципово нових методів роботи і технології. У разі недосягнення згоди між представниками роботодавця та працівників щодо плану соціальних заходів у зв'язку з передбачуваними змінами або ж щодо компенсаційних виплат працівникам чи пом'якшення їм економічних труднощів, які можуть виникнути внаслідок цих змін, як посередник у договірному процесі може виступити президент біржі праці відповідної федеральної землі. Якщо ж і спроба посередництва виявиться невдалою, то можна скористатися послугами узгоджувальної інстанції, яка і схвалює своїм рішенням план соціальних заходів. У випадку ухилення роботодавця від участі без вагомих підстав у процедурі ухвалення компромісного рішення та наступному звільненні працівників, останні можуть звернутися до суду з

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

вимогою виплати їм компенсації та захисту порушених трудових прав. [4]

Чинне трудове законодавство, на жаль, не закріплює відповідних гарантій трудових прав при проведенні змін істотних умов праці. Тому будь-які зміни в організації виробництва та праці дають право роботодавцю змінювати істотні умови праці. У контексті вирішення цього питання варто підтримати позицію З. Симорота, який вважає, що надання роботодавцю права в односторонньому порядку вносити зміни в умови праці, навіть, при незначних змінах в організації праці і виробництва, нерідко призводить до свавілля з боку керівника [5]

Отже, можна зробити висновок, що свобода волі роботодавця у випадку зміни істотних умов праці жорстко врегульована нормами законодавства. Метою такого врегулювання виступає встановлення балансу інтересів сторін трудового договору та реалізації охоронної функції трудового права. І закономірним засобом досягнення цієї мети і є деальна регламентація дій роботодавця, яка на практиці виступає гарантіями забезпечення права працівника на працю.

Принципами правового регулювання переміщення працівників слід вважати наступні: а) відсутність необхідності отримання згоди працівника на переміщення; б) вмотивованість переміщень; в) зміна робочого місця, не протипоказана працівникові за станом здоров'я. Ми погоджуємося з позицією науковців, що при з'ясуванні основних підстав для застосування процедури переведення чи переміщення слід виходити з того, що переміщення працівника пов'язується насамперед зі зміною робочого місця, у разі відсутності такої умови серед визначених у трудовому договорі, й не повинно стосуватися умов праці та її оплати. Зміна істотних умов праці є самостійним видом зміни умов трудового договору. Однак саме поняття "зміна істотних умов праці" і те, що саме може бути включено до нього викликають дискусії серед теоретиків та практиків. [6]

Аналіз ч. 3 ст. 33 КЗпП приводить до висновку, що тут йдеться про такі зміни, які викликані об'єктивними причинами на виробництві і стосуються не одного працівника, а цілого підприємства або принаймні структурного підрозділу. Такі зміни законодавець розглядає як самостійне правове явище, що має особливий правовий статус, спеціальний порядок їх проведення і, як свідчить закон, переведенням не є. Аналіз проекту Трудового кодексу дозволяє стверджувати, що у законопроекті суттєвих змін щодо переміщення та змін істотних умов праці порівняно із чинною нормою не відбулося, позитивним надбанням ми вважаємо посилення на умови колективного договору при зміні істотних умов праці та додано обов'язковість дотримання норми щодо транспортної доступності при переміщенні.

Бібліографічні посилання:

1. Парпан Т. Зміна істотних умов праці: правові наслідки: Матеріали VIII регіон. наук.-практ. конф. «Проблеми державотворення і захисту прав

- людини в Україні”. Львів.ЛНУ ім. І. Франка. 2002. С. 243.
2. Кодекс законів про працю України від 10 груд. 1971 р. № 322-VIII URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (Дата звернення 09.04.2019).
 3. Про практику розгляду судами трудових спорів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 лист. 1992 р. № 9 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> . (Дата звернення 09.04.2019.)
 4. Ламперт Хайнц. Соціальна риночна економіка. Германський путь Ламперт Хайнц. Москва. 1994. 224 с.
 5. З. К. Симорот. Законодавство о труде в условиях перестройки Київ. 1991. 178 с.
 6. Валецька О.В. Переміщення та зміна істотних умов праці як вид зміни трудового договору. Актуальні проблеми права: теорія і практика № 1 (35), 2018.

Давиденко Оксана Віталіївна,
Дементьєва Анастасія Олександрівна,
студентки третього курсу
Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби
України

Науковий керівник:

Менів Любов Дмитрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та
процесу Університету державної фіскальної
служби України

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ЗАХИСТ ЇХНІХ ПРАВ

Право людини на працю є одним із найважливіших, а способи реалізації даного права певним чином характеризують рівень розвитку суспільства та держави в цілому. Соціально-економічні перетворення в суспільстві, розвиток ринкових відносин, різноманіття форм власності істотно розширили можливості не тільки працездатного населення, але і неповнолітніх на працевлаштування.

Актуальність даної проблеми полягає в тому, що праці займає домінуючу роль в житті сучасного суспільства, а також в житті підлітків. Питання про працевлаштування й захист прав неповнолітніх на сьогоднішній день не втрачає своєї актуальності, а навпаки, воно залишається і повинно залишатися одним з основних напрямків розвитку трудового законодавства як в Україні, так і за кордоном.

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

Дослідженням даного питання займалися такі науковці, як: М.І. Іншин, К.Р. Рибалко, Л.В. Мединська, О.О. Коваленко, В.І. Прокопенко, Ю.Ю. Івчук та багато інших. Однак велика кількість питань, щодо цієї проблеми так і лишаються недослідженими.

Право на працю є основним конституційним правом громадян України. Воно проголошене ст. 43 Конституції України, визначається за кожною людиною і становить собою можливість заробляти на життя працюю, яку людина вільно обирає або на яку погоджується [1, ст.43].

Відповідно до Конституції України, кожна особа має право на охорону праці, тобто систему забезпечення безпеки життя і здоров'я працівників в процесі трудової діяльності, що включає правові, соціально-економічні, організаційно-технічні, санітарно-гігієнічні, лікувально-профілактичні, реабілітаційні та інші заходи, що формують організаційно-правовий механізм реалізації конституційного права громадян на працю [1; ст. 43] в умовах, що відповідають вимогам безпеки та гігієни.

Деякі аспекти регулювання трудових прав неповнолітніх, відображені в конвенціях і рекомендаціях Міжнародної організації праці, документах і матеріалах дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) та інших міжнародних організацій. Існують також окремі публікації в наукових журналах, матеріали науково-практичних конференцій і семінарів[2].

Нормальне функціонування трудових відносин практично неможливо без законодавчого врегулювання та охорони прав неповнолітніх, які через свій вік не мають достатнього досвіду і знань, щоб в разі порушення трудових прав забезпечити їх правовий захист. Водночас, держава усвідомлює необхідність отримання досвіду і дисциплінованості у підлітків, тому приділяє особливу увагу проблемі охорони праці неповнолітніх у певних законах та інших нормативно-правових актах.

Відповідно до ст. 187 Кодексу Законів про працю України, неповнолітніми вважаються особи віком до 18 років. Тоді як, ст. 32 Цивільного кодексу України конкретизує, що неповнолітніми є особи віком від 14 до 18 років. Особи віком до 14 років вважаються малолітніми (ст. 31 ЦК України). Проте, це не суперечить Кодексу законів про працю України, адже праця осіб молодше 14 років не допускається.

Згідно ст. 187 КЗпП, неповнолітні у трудових правовідносинах прирівнюються у правах до повнолітніх, а в галузі охорони праці, 37 робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці користуються пільгами, встановленими законодавством України. Умови праці неповнолітніх на виробництві повинні відрізнятися від умов праці дорослих працюючих. Це пояснюється як фізіологічними особливостями організму підлітків, який тільки формується, так і відсутністю у більшості з них відповідної професії і спеціальності. Такі обставини і визначили відмінність правового регулювання їх праці, хоч за загальним правилом на неповнолітніх повністю поширюється законодавство про працю, а їх права щодо трудового договору прирівнюються

до прав повнолітніх працюючих. У той же час в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці їм надаються пільги [3].

Відповідно до ст. 51 КЗпП скорочена тривалість робочого часу встановлюється:

- для працівників віком 16-18 років – 36 год. на тиждень;
- для осіб віком 15-16 років (учнів віком 14-15 років, які працюють у період канікул) – 24 год. на тиждень [2].

Але при цьому, заробітна плата неповнолітнім при скороченому робочому часі виплачується така сама як і працівникам відповідних категорій при повній тривалості роботи.

На законодавчому рівні зазначено обов'язковий попередній медичний огляд для неповнолітніх працівників, і в подальшому, до досягнення 21 року, такі особи щорічно підлягають обов'язковому медичному огляду, це передбачає стаття 191 Кодексу законів про працю України.

Пунктом 5 ч. 1 ст. 24 КЗпП України встановлено, що з неповнолітніми працівниками трудові договори обов'язково укладаються в письмовій формі.

Проте трапляється багато випадків, коли неповнолітні працюють у тіні, отримують невідповідні заробітну плату, умови праці, нестабільний графік роботи та нефіксований робочий графік. Негативним є не тільки те, що є досить високий ризик залишитися в будь-який час без робочого місця, навіть іноді без оплати праці, також постає проблема працевлаштування на іншу роботу (стаж роботи юридично відсутній). Переконати майбутнього роботодавця в обізнаності та достатньому професійному рівні неповнолітнього досить складно, за час довгого пошуку іншої роботи наявна загроза втрати професійних навичок, що впливає на фізичне та психічне здоров'я молоді [4].

На нашу думку, важливо врегулювати дане питання за допомогою закріплення додаткових норм, що посилять контроль за роботодавцями стосовно неофіційного працевлаштування неповнолітніх та підвищення рівня відповідальності за порушення цих вимог.

Отже, підсумовуючи вище сказане, можна дійти висновку, що неповнолітні є особливою категорією працівників, які відрізняються за віком, соціальним, правовим статусом та умовами праці. Нормативно-правові акти, що регулюють правовідносини між роботодавцем та таким працівником, покликані забезпечити гідні умови праці та захистити від шкідливих впливів на їхнє життя та здоров'я.

На жаль, чинне законодавство не в повній мірі забезпечує захист прав на працю неповнолітніх. На сьогоднішній день є низка проблем, вирішення яких потребує вирішення на законодавчому рівні.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради. 1996. № 30. ст. 141.

2. Кодекс законів про працю України, редакція від 20.01.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page>
3. Белуга Ю. М. Особливості охорони праці неповнолітніх. УДК 349.23/24 (043.2). 2017. С. 36–39.
4. Хімченко С. В. Проблемні аспекти працевлаштування та роботи неповнолітніх. Проблеми трудового права та права соціального забезпечення. 2017. С. 42–49.

Дегтяр Вікторія Андіївна,
курсант другого курсу факультету
економіко-правової безпеки

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Круглова Ольга Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та
процесу Дніпропетровського державного
університету
внутрішніх справ

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ: ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ ТА ТЕОРІЇ

Правова природа сучасних цивільних відносин та виникнення нових способів захисту цивільних прав та інтересів свідчить про швидкоплинність та розвиток юридичної науки в новому руслі. Зокрема, відносно новим та малодослідженим аспектом такого захисту залишається – відшкодування моральної шкоди, а також визначення її основних елементів: механізм, процедура, розмір, учасники, результат. Відшкодування моральної шкоди, як одного з ключових способів захисту цивільних прав та інтересів – посідає виняткове місце.

Вважаємо актуальним буде дослідження механізму визначення розміру відшкодування моральної шкоди у розрізі правових фактів: теоретичних, зокрема, нормативно-правові принципи такого відшкодування, та практичних, аналіз судових рішень. Щодо рівня дослідженості правознавцями варто відзначити наступні прізвища: М. І. Брагінський, М. І. Вітрянський, Є.О. Харитонов, А.І. Дрішлюк, В.В. Луць, А. Б. Гриняк, В.П. Палюк та інші [1, с. 54].

Базисом, що регламентує процедуру та механізму відшкодування моральної шкоди є Цивільний процесуальний кодекс України та суддівська практика, що, зокрема, представлена постановою Пленуму Верховного Суду

України №4 від 31.03.1995 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди», що містить відповідний перелік юридичних фактів, які допомагають встановлювати розмір моральної шкоди.

Так, згідно з ч. 2 п. 5 вищевказаної Постанови, доведенню підлягають:

- 1) наявність моральної шкоди;
- 2) протиправність діяння її заподіювача;
- 3) наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправним діянням заподіювача;
- 4) наявність вини останнього в заподіянні шкоди [2].

Важливим є з'ясування наявності підтвердження факту: заподіянні позивачеві морального чи фізичного страждання, обставини чи дії, що заподіяли такі втрати, а також розмір грошової форми відшкодування, чи встановлення іншої матеріальної форми, а також обставини, що мають особливе значення для суду.

Доказом цього застосування може слугувати аналіз ряду суддівських вироків, щодо вирішення справ про відшкодування моральної шкоди. Так, наприклад, у справі від 15 березня 2019 року про заподіяння умисних легких тілесних ушкоджень, яка розглядалась Ленінським районним судом м. Запоріжжя, потерпілий подав відповідний позов, про стягнення моральної шкоди у розмірі 100 тис. грн. Судом було винесено наступне рішення, у якому зазначалось: беручи до уваги характер та обсяг страждань (фізичних, душевних, психічних), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення) та з урахуванням стану здоров'я потерпілого, щодо спричинення йому легких тілесних ушкоджень з короткочасним розладом здоров'я терміном понад 6 днів але не більше 21 дня, суд вважає можливим визначити розмір моральної шкоди, спричиненої заподіювачем в сумі 5 тис. грн., який суд вважає обґрунтованим та достатнім для покриття моральних страждань потерпілого.

Для вирішення даної справи суд керувався наступними нормативно-правовими актами: ст.ст. 23,1167 ЦК України та п.п. 8,9 Постанови Пленуму ВСУ № 4 від 31.03.1995 р. «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» [2, 3].

Наступним яскравим прикладом слугує справа від 30 січня 2018 року, що розглядалась Северодонецьким міським судом Луганської області. Так, при вчиненні кримінального злочину визначеного ч.2 ст.125 КК України, потерпілим було подано цивільний позов з відшкодування моральної шкоди у розмірі 7 тис. грн. Судом позов про стягнення матеріальної та моральної шкоди був задоволений частково. А саме: стягнути з заподіювача шкоди в рахунок відшкодування:

- матеріальної шкоди у розмірі 240,50 гривень;
- моральної шкоди у розмірі 200 тис. гривень [4].

Таким чином, підводячи підсумок відзначимо наступне: за наявності належних фактичних підстав та умов, відшкодування моральної шкоди може

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

застосовуватися одночасно з будь-якими іншими заходами цивільно-правової відповідальності. Механізм відшкодування моральної шкоди у суддівській практиці включає 4 найголовніших елементи: діяння, вина, наслідки у вигляді душевного болю і страждань та причинно-наслідковий зв'язок між ними[5]. На нашу думку, слухним буде перегляд відповідних правових норм. Отже, проведений аналіз може стати основною для подальшого вдосконалення національного законодавства, а це, у свою чергу, буде відображено в послідовних судових рішеннях, які спиратимуться на європейський досвід правосуддя і трактування обставин на користь заявників.

Бібліографічні посилання:

1. Відшкодування моральної та матеріальної шкоди : навч. посіб. / За ред. М. К. Галянтича. К. : Юрінком Інтер, 2011. 624 с.
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>
3. Кримінальне провадження № 1-кп/428/144/2017, Справа № 428/1028/17 від 30.01.2018. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72868614>
4. Справа № 334/3104/17, провадження № 1-кп/334/80 від 15.03.2019. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80498078>
5. Палиюк В. П. Возмещение морального (неимущественного) вреда : монографія / В. П. Палиюк. 2-е изд., испр. и доп. К.: Право, 2000. 272 с.

Дементьєва Анастасія Олександрівна,
студентка третього курсу
Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби
України

Науковий керівник:

Мілімко Л. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського права
та процесу Університету державної
фіскальної служби України

**ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВИКОРИСТАННЯ
ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Нині людство все більше і більше усвідомлює небезпеку наслідків нерационального, споживацького використання природних ресурсів. Дослідження міжнародного законодавства, конвенцій, декларацій, актів вищих органів влади держав, світових організацій свідчить про те, що проблемі

використання природних ресурсів суб'єктами господарювання та збереження навколишнього середовища приділяється особлива увага.

Дану проблему досліджувало чимало вчених, зокрема таких як: Н. Р. Малишева, В. І. Семчик, Б. Г. Розовський, Ю. С. Шемчушенко, М. І. Єрофеев, М. В. Краснова, Г. А. Бобкова, С. В. Кузнецова, та інші. Проте, все ж існує потреба в його подальшому дослідженні та вирішенні.

Стаття 148 Господарського кодексу України зазначає, що відповідно до Конституції України, земля, її надра, атмосферне повітря, водні й інші природні ресурси, що знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності українського народу. Кожен громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності українського народу відповідно до закону [1].

Також правом використання природних ресурсів наділені суб'єкти господарювання.

Суб'єктами господарювання – є господарські організації, тобто юридичні особи, створенні відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до Господарського кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці [2].

Правовий статус суб'єктів господарської діяльності щодо використання природних ресурсів розкривається через їх суб'єктивні права та юридичні обов'язки.

Суб'єкт господарювання, здійснюючи господарську діяльність, має право:

- експлуатувати корисні властивості наданих йому природних ресурсів;
- використовувати для господарських потреб в установленому законодавством порядку корисні копалини місцевого значення, водні об'єкти, лісові ресурси, що знаходяться на наданій йому земельній ділянці;
- одержувати доходи від результатів господарської діяльності, пов'язаної з використанням природних ресурсів;
- одержувати пільгові короткострокові та довгострокові кредити для реалізації заходів щодо ефективного використання, відтворення та охорони природних ресурсів, а також користуватися податковими пільгами при здійсненні зазначених заходів;
- вимагати компенсації шкоди, завданої належним йому природним ресурсам іншими суб'єктами, а також усунення перешкод у здійсненні господарської діяльності, пов'язаної з використанням природних ресурсів [3].

Обов'язки суб'єктів господарювання щодо використання природних ресурсів у цілому ґрунтуються на вимогах статті 40 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», відповідно до якої

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

використання природних ресурсів громадянами, підприємствами, установами та організаціями здійснюється з дотриманням обов'язкових екологічних вимог:

- раціонального і економного використання природних ресурсів на основі широкого застосування новітніх технологій;
- здійснення заходів щодо запобігання псуванню, забрудненню, виснаженню природних ресурсів, негативному впливу на стан навколишнього природного середовища;
- здійснення заходів щодо відтворення відновлюваних природних ресурсів;
- застосування біологічних, хімічних та інших методів поліпшення якості природних ресурсів, які забезпечують охорону навколишнього природного середовища і безпеку здоров'я населення;
- збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, що підлягають особливій охороні;
- здійснення господарської та іншої діяльності без порушення екологічних прав інших осіб [4].

Згідно з ч. 1 ст. 149 ГК України, суб'єкти господарювання використовують у господарській діяльності природні ресурси в порядку спеціального або загального природокористування.

У порядку спеціального використання природних ресурсів громадянам, підприємствам, установам та організаціям надаються у володіння, користування або оренду природні ресурси на підставі спеціальних дозволів, зареєстрованих у встановленому порядку за плату, для здійснення виробничої й іншої діяльності, а у випадках, передбачених законодавством, - на пільгових умовах.

Спеціальним дозволом на природокористування є документ, який засвідчує право відповідних суб'єктів на використання природних ресурсів. Тобто спеціальний дозвіл є правовстановлюючим документом, із яким пов'язується виникнення права природокористування. Проте, аналогічну роль виконують й інші документи (договір оренди, державний акт на право постійного землекористування тощо), без прийняття яких право на природокористування може не виникнути. Вони не підміняють собою інші документи, що визначають статус природокористувача, умови користування природними ресурсами, а виконують певні функції, завдяки яким чинять суттєвий вплив на організацію та здійснення природокористування [5].

Однією з найважливіших вимог у структурі правовідносин щодо використання природних ресурсів є вимога їх цільового використання. Юридичний зміст такої вимоги полягає в тому, що природний ресурс, який перебуває у володінні будь-якого суб'єкта, має використовуватись відповідно до того призначення, яке визначено законодавством та обліково-кадастровою документацією і правовстановлюючими документами на цей природний ресурс.

Також, окрім права природокористування, поширеною формою належності природних ресурсів є право власності на природні ресурси.

Особливості реалізації права власності на природні ресурси суб'єктами господарювання встановлює ст. 150 ГК України.

Право власності на природні ресурси є системою юридичних норм та інших правових засобів, які регулюють правовідносини щодо землі, надр, вод, лісів, рослинного і тваринного світу, об'єктів природно-заповідного фонду й забезпечують реалізацію повноважень власників щодо володіння, користування та розпорядження цими ресурсами. Зміст права власності на природні ресурси становить сукупність повноважень суб'єктів права власності щодо володіння, користування та розпорядження належними їм природними ресурсами.

Одним із дієвих державних інструментів є акумуляція внутрішніх фінансових ресурсів у вигляді екологічного оподаткування, яке виконує водночас фіскальну й компенсаційну функції. Проте збір за забруднення навколишнього середовища передбачає цільове використання коштів, тому впровадження екологічного оподаткування має гарантувати прозорий механізм розподілу бюджетних коштів та ефективного податкового регулювання [2].

Ефективним інструментом фінансового забезпечення природоохоронних заходів є встановлення податкових пільг і надання субсидій, які мають довготривалий ефект гарантування сталого розвитку.

У країнах ЄС створені організаційні структури й діє механізм правового регулювання охорони природних ресурсів і їх раціонального використання.

В Україні сьогодні практично не діє економічний механізм екологічного регулювання, внаслідок чого не функціонують механізми кредитування природоохоронних заходів, пільгового оподаткування та цінового заохочення екологічної діяльності. Водночас потребують удосконалення механізми надання субсидій для створення екологічної інфраструктури національного ринку екологічних послуг [3].

Отже, виходячи з вказаного вище, можна дійти висновку, що одним із основних завдань держави є охорона довкілля та раціональне використання природних ресурсів. Разом із тим стимулювання раціонального природокористування й охорони довкілля потребує комплексного підходу, який передбачає систему різних форм впливу на природокористувачів, що залежить від характеру виробництва, ресурсів підприємств, галузі та елементів природного середовища, в якому вони функціонують.

Бібліографічні посилання:

1. Господарський кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Попадинець Г. О. Особливості правового режиму використання природних ресурсів у сфері господарювання URL: http://nvppp.in.ua/vip/2018/1/tom_1/23.pdf.
3. Малишко В. М. Правовий статус суб'єктів господарювання щодо використання природних ресурсів. УДК 346.546 (043.2). 2018.

4. ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
5. Мілімко Л. В. ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО УКРАЇНИ (загальна частина) URL: https://fileview.fwdcdn.com/?url=https%3A%2F%2Fmail.ukr.net%2Fapi%2Fpublic%2Ffiledefault_mode=view&lang=uk#start=0

Іванова Наталія Олександрівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби
України

Науковий керівник:

Менів Любов Дмитрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та
процесу Університету державної фіскальної
служби України

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Міжнародна міграція є глобальним явищем, складність, обсяг і вплив якого постійно зростають. Важливим елементом та об'єктом особливої уваги міжнародних інституцій і національних урядів є питання міжнародної трудової міграції.

На жаль, Україна продовжує залишатися країною походження трудових мігрантів як для країн СНД, так і для ЄС. Трудова еміграція стала в нашій державі об'єктивною реальністю. Деякі експерти й дослідники називають Україну одним з найбільших донорів робочої сили в Європі. За різними оцінками Україну покинули до 5 млн людей, щоб жити й працювати в інших країнах, однак у реальності ці цифри набагато вищі через нелегальну міграцію, тому питання дослідження причин та виявлення наслідків такого явища для України є актуальним.

Метою даної статті є аналіз причин збільшення випадків трудової міграції, пояснити наслідки та запропонувати шляхи повернення українців на батьківщину.

Проблеми трудової міграції населення України одержали висвітлення в дослідженнях таких вітчизняних науковців як С.І. Бандур, О.Л. Бугрова, О.М.Гладун, І. Гнибіденко, В. Джаман, М. Долішній, А. Доценко, А. Загробська, Л. Запорожан, Е. Кальмуцька, Е. Лібанова, О. Маліновська.

Суть терміна “трудова міграція” визначають як переміщення особи з метою тимчасового працевлаштування, що супроводжується перетинанням державного кордону (зовнішня трудова міграція) або меж адміністративно-

територіальних одиниць України – держави, області, міста, району (внутрішня трудова міграція) [1, с.472-473].

Для характеристики трудової міграції важливим є визначення її основних причини та можливих наслідків. Трудову міграцію часто характеризують у контексті факторів «відштовхування та притягання» (*push-pull factors*). Фактори «відштовхування» змушують людей залишати країну, наприклад, економічні, соціальні або політичні проблеми, а фактори «притягання» приваблюють до країни призначення, наприклад, вища заробітна плата.

До ключових факторів «відштовхування» міграції в Україні слід віднести високий рівень безробіття та бідності; велику різницю у рівні заробітної плати між Україною й державами-членами ЄС, а також Росією.

Міграційні фактори «відштовхування», перераховані вище, призводять до того, що українські мігранти погоджуються на важку фізичну низькооплачувану працю, принаймні в перші кілька місяців своєї еміграції.

Тобто наші громадяни за кордоном влаштовуються на роботу, яку вони в Україні вважали б нижче рівня своєї кваліфікації й освіти. Однак за таку роботу їм платять набагато більше, ніж в Україні, та водночас значно менше, ніж отримували б громадяни країн призначення за таку ж роботу. У зв'язку з цим, а також через ситуацію в українській економіці, яка набагато більше постраждала від глобальної фінансової кризи, не скоротились масштаби трудової міграції з України. Наслідки кризи також відіграють роль міграційного фактору «відштовхування», створюючи нову хвилю трудової міграції.

До факторів «притягання» трудової міграції в Україні належать економічний ріст і збільшення рівня заробітної плати, що робить нашу державу більш привабливою для легальних і нелегальних трудових мігрантів із країн СНД і Азії; близькість до ЄС і Росії робить Україну привабливою з погляду транзитної міграції; практично рівний доступ на ринок праці для іноземних громадян, біженців і громадян України [2, с. 126-127].

Щодо структури мігрантів їх регіонального походження та напрямів міграції опитування наводять дані з незначними відхиленнями. Так, зовнішню трудову міграцію України характеризують такі дані:

– трудові міграції більш поширені серед чоловіків (75 % мігрантів – чоловіки);

– сільські мешканці складають 54,3 % трудових мігрантів (при цьому рівень участі сільського населення у трудових міграціях у 2,9 рази вищий від міського: до міграцій залучено 6,3 % економічно активного сільського населення, тоді як у містах лише 2,2 % міських мешканців, що обумовлено меншою кількістю робочих місць на селі);

– більш високий рівень залучення до трудових міграцій сільських жителів, що спостерігається в цілому по Україні, в основному забезпечується за рахунок західних регіонів.

– частка осіб, які мають повну вищу освіту серед трудових мігрантів, – 15,4 %, а питома вага осіб з вищою освітою усіх рівнів – 30,5 %, при цьому

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

питома вага осіб з вищою освітою (усіх рівнів) серед жінок є майже удвічі вищою, ніж серед чоловіків;

– за статусом зайнятості – більшість мігрантів працювали за кордоном як наймані працівники, зокрема на підприємствах було зайнято 63,8 % трудових мігрантів, а у домогосподарствах громадян інших держав – 29,3 %, майже 7 % мігрантів здійснювали підприємницьку діяльність у якості самозайнятих ;

– найбільшими країнами-призначення вітчизняної робочої сили є Польща, Німеччина Італія, Чеська Республіка, Литва, Латвія;

– видами економічної діяльності українських працівників-мігрантів є будівництво (45,7 % загальної кількості), діяльність домашніх господарств (18,3 %), сільське господарство (11,3 %), торгівля (9,1 %). При цьому розподіл мігрантів за видами економічної діяльності суттєво різниться залежно від статі та країни перебування [3, с. 108-109].

Збільшення трудової міграції з України має два різні типи впливу на соціально-економічну ситуацію в державі. Позитивний вплив виражається головним чином у загальному зростанні економічної безпеки та покращенні якості життя родин мігрантів. Доходи українських трудових мігрантів мають важливу й часто вирішальну роль для забезпечення їх родин.

Негативний вплив міграції виражається у посиленні демографічної кризи. Вона є однією з причин ще більшого скорочення населення України. Крім того, оскільки доходи від зовнішньої трудової діяльності в основному використовуються на особисті потреби, то національна економіка не збагачується за рахунок інвестицій від такої великої кількості зовнішніх трудових мігрантів. Трудова міграція також побічно погіршує загальний економічний розвиток країни [2, с. 128-129].

З точки зору віку, повернення є часто прямо-пропорційне віку робітників-мігрантів, чим старша вікова категорія є більш ймовірно, що вони досягли своїх цілей міграції, або ж таки вони мають мотивацію повернутись з інших причин, щодо прикладу, проблеми зі здоров'ям або нездатність адаптуватись до мінливих умов ринку праці. Досить важливим мотивом повернення трудових мігрантів, вважаємо повернення до сім'ї. Якщо розглядати молодь, то для них в першу чергу мотивацією буде підвищення заробітних плат у країні походження, перспектива у роботі, розширені можливості працевлаштування та вирішення проблем із житлом, тобто його доступністю.

Створення відповідних сприятливих умов для ведення бізнесу допоможе Україні, повернути трудових мігрантів із капіталом. У цьому контексті необхідно зазначити, що зовнішня трудова міграція має як позитивні, так і негативні наслідки для України. Щодо позитивних, то можна віднести надходження до України іноземної валюти від трудових мігрантів, зменшення напруги на ринку праці, а також зменшення рівня прихованого та зареєстрованого безробіття.

До негативних наслідків треба віднести втрату власної

висококваліфікованої робочої сили, це фахівців та науковців, що спричиняє уповільнення науково-технічного прогресу, втрата кваліфікації мігрантів, через те що вони виконують малокваліфіковану роботу за кордоном, відсутність відрахування від заробітної плати нелегальних мігрантів у соціальний та пенсійний фонд, погіршення сімейних відносин через довготривалу відсутність членів сім'ї, повернення трудових мігрантів пенсійного віку [4, с.122-123].

Отже, ситуація щодо міжнародної трудової міграції в Україні відображає загальні і типові для більшості держав головні причини, які пов'язані, насамперед, із високим рівнем безробіття та низькою заробітною платою. Специфічні національні особливості трудових міграцій в Україні пояснюються не лише внутрішньо-економічними, а й внутрішньо-політичними, як позитивними (підписання Угоди про асоціацію з ЄС), так і негативними процесами, спричиненими анексією Криму, військовими подіями на Сході країни, що водночас активізують мотиви населення до міграції в інші країни. Наслідки трудової міграції виявляються у загальному зростанні економічної безпеки та покращенні якості життя родин мігрантів, а негативні у посиленні демографічної кризи.

Бібліографічні посилання:

1. Капітан В.О. Трудова міграція як аспект проблеми зайнятості в Україні. Збірник наукових праць «Ефективність державного управління». 2012 р. Вип. 32. С. 472-481.
2. Кравченко В.Г. Тенденції трудової міграції в Україні. Часопис Київського університету права. 2012 р. Вип.2. С. 125-129.
3. Надточій А.О. Причини зовнішньої трудової міграції та оцінка її наслідків для економіки України. Теорія та практика державного управління. 2015 р. Вип. 1(48). С. 107-113.
4. Ляшенко О.М. Особливості трудової міграції України. «Молодий вчений». 2016 р. Вип. №4 (31). С. 121-125.

Котляров Сергій Олександрович,
курсант другого факультету економіко-
правової безпеки Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Круглова Ольга Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ ПРАВ ОСІБ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Сьогодні поговоримо про цивільне судочинство. Почнемо з того, що таке цивільні права, та кому вони належать? Дане питання є важливим і цікавим, оскільки права та обов'язки використовуються кожною людиною в повсякденному житті таким прикладом може бути укладення договору купівлі – продажу у магазині або отримання кредитних коштів в банку, що свідчать про укладення кредитного договору, використання особою транспортного засобу, громадського транспорту, що свідчить про укладення договору перевезення. Все це є не поодинокі приклади цивільних прав, які використовуються кожною особою в повсякденному житті [1, с. 720; 3, с. 184].

Дуже цікавим і примітним є те, що норми Конституції України, як основного закону, не містять конкретного визначення, що являє собою цивільне право, закріплюючи певні види прав, зокрема туди входять і цивільні права – це право власності або право займатись підприємницькою діяльністю. Дуже цікавим є те, що цивільний кодекс, як основний акт цивільного законодавства закріплює порядок виникнення цивільних прав, зміну цивільних прав та обов'язків суб'єктів таких прав об'єктів, на які спрямований, і закріплює ряд видів таких прав. Цивільний кодекс не є єдиним актом цивільного законодавства. Також цивільним законодавством можуть охоплюватись і інші підзаконні нормативно – правові акти що регулюють цивільні права. Дуже важливим є те, що цивільне право являє собою певну міру можливої поведінки, зокрема це можливості які надані особі. Наприклад особа використовуючи свою власність, реалізую свої певні інтереси і таке право їй надано актами цивільного законодавства. Або особа укладає договір купівлі продажу і розпоряджається своїм майном на власний розсуд, що свідчить про її можливу міру поведінки [2, с. 55].

В чому полягає цивільне право? Тобто – це право на що? Тут дуже цікавим є такий момент, що зміст цивільного права становить так звана тріада

можливостей: це право поводити себе певним чином, право вимагати від інших осіб поводити себе певним чином, а також право звертатись за захистом свого порушеного права. Давайте розглянемо цю тріаду на практичному прикладі. Уявіть, що особа володіє квартирою, тобто у неї виникло право власності на квартиру. Особа може поводити себе на власний розсуд використовуючи свою квартиру як власність. Вона може здати її в оренду, або сама проживати в ній. Також особа може вимагати від інших осіб не порушувати своє право власності на дану квартиру: не заходити в цю квартиру, або не відбирати її. І дуже важливим в цьому випадку є те, що особа може захистити своє право власності на квартиру, якщо інші особи претендують на неї, або вони проникли туди, особа може звернутись до певних інституцій за захистом свого права. Це може бути судовий захист. Важливим є те, що право особи могло бути зведено нанівець, воно було б ілюзорним, якби вона не змогла б захистити своє його. Наприклад, якщо в особи відібрали її квартиру, порушили її право власності і вона не змогла б захистити своє право, то це право було б зведено на нуль, тому важливим в цій ситуації є можливість захистити свої права [3, с. 184].

Яким чином можна захистити своє цивільне право? Право на захист являє собою окремо-закріплене право. Воно полягає у впливі на суспільні відносини таким чином, щоб допомогти особі поновити її порушені, оспорюванні або невизнані права. Давайте розглянемо дану ситуацію на конкретному прикладі. Уявимо, що банк забирає у особи незаконно її автомобіль. Особа звертається за захистом до суду, який в свою чергу захищає права особи, шляхом в несення певного рішення, і зобов'язуючи банк повернути такій особі її автомобіль. Теорія виділяє три способи посягання на цивільне право – це порушення, невизнання та оспорювання. При порушенні цивільного права відбувається активна дія, внаслідок якої особа позбавляється в реалізації свого права. Розглянемо це на прикладі: особа взяла кредит в банку, і вчасно не повернула кошти. В даній ситуації вона порушила умови кредитного договору, а відповідно і цивільне право. Невизнання являє собою пасивну поведінку яка ускладнює особі реалізувати своє право. Уявіть ситуацію, ви прийшли до нотаріуса укласти договір, щодо вашої земельної ділянки, а нотаріус не визнає ваш документ на землю. Оспорювання – являє собою ситуацію, коли відбувається спір між особами. Розглянемо це на прикладі: в суді відбувається суперечка між колишнім подружжям щодо поділу майна. Дружина заперечує, що автомобіль належить колишньому чоловіку, вказуючи, що автомобіль належить їх сім'ї спільно.

Механізм захисту цивільних прав, в загальному вигляді можна поділити на дві групи. Перша – це судовий захист, який відбувається в суді, друга група – це позасудовий захист, який виходить поза межі суду. Наприклад це адміністративний захист, коли особа звертається до органів державної влади або захист прав нотаріусом. Також це може бути самозахист.

Поговоримо про те, як суд захищає цивільні права. Дійсно, судовий захист є найбільш ефективним. Способи захисту являють собою механізми

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

спрямовані на поновлення прав особи, які приводяться у виконання за рішеннями суду. Конкретний перелік способів захисту закріплений в законі. Давайте поговоримо про окремі з них. Визнання права. Прикладом може бути визнання права власності на квартиру в порядку спадкування. Прикладом примусового виконання в натурі може бути зобов'язання особою за договору поставки товару, передати товар певного виду. Відшкодування збитків відбувається при компенсації вартості автомобіля внаслідок аварії. Відшкодування моральної шкоди може бути близькому родичу загиблого при вбивстві [4, с. 344].

Як з'ясувати, який спосіб захисту необхідно застосовувати. Слід зазначити, що на початку, особа, яка звертається до суду, обирає конкретний спосіб захисту, а в кінцевому, дане питання вирішує суд. Для того щоб визначити конкретний спосіб захисту, слід з'ясувати вид цивільного права, яке було порушено або в яке відбувалось втручання, а також характер такого втручання. При цьому суд з'ясовує ряд обставин, які мають значення для справи. Це можуть бути і суб'єктивний склад, тобто він з'ясовує осіб відповідальних за втручання в право, також це може бути характер такого втручання, це була активна чи пасивна дія. І суд з'ясовує ряд інших важливих обставин, і виносить рішення, в якому і обирає кінцевий спосіб захисту [5, с. 456].

Якщо ми повернемося до прикладу щодо аварії за участі транспортних засобів, ми можемо побачити що буде недостатньо обрати особі спосіб захисту у вигляді відшкодування моральної шкоди, для цього, як правило, особи просять суд задовольнити вимогу про відшкодування збитків. Обов'язково зазначимо, що наведені нами раніше способи захисту не є вичерпними, і цивільний кодекс встановлює можливість застосування інших способів захисту цивільних прав, які передбачені законом або договором. Наприклад, Земельний Кодекс передбачає застосування такого способу захисту як встановлення порядку користування земельною ділянкою при вирішенні спору між сусідами.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок про наявність окремих позитивних змін у системі судоустрою України, а також оптимізації законодавчого врегулювання судового захисту у цивільному процесі. Однак слід звернути увагу на необхідність внесення системних та більш детальних змін до цивільного процесуального законодавства.

Бібліографічні посилання:

1. Окреме провадження. Юридична енциклопедія: [в 6-ти т.]/ ред. Кол. Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2002. Т. 4 : Н П. 720 с.
2. Головченко В. В., Головченко О. В. Правозастосування і захист прав людини в суверенній Україні : моногр. Чернігів : Видавець Лозовий В. М., 2012. стор 55

3. Цивільний процесуальний кодекс України : станом на 1 січ. 2012 р. Х. : Одісsey, 2012. – 184 с. (Закони України)
4. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. К. : Центр учб. л-ри, 2013. 344 с
5. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України та постанов Верховного Суду України у справах цивільної юрисдикції / упоряд.: Н. О. Гуторова, О. О. Житний, Т. В. Сараскіна. Х. : Одісsey, 2012. 456 с.

Куценко Анастасія Олександрівна,
студентка третього курсу
Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби
України

Науковий керівник:

Самілик Людмила Олексіївна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права та
процесу Університету державної фіскальної
служби України

ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

На сьогодні в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та активного використання нових можливостей обміну інформацією в мережі Інтернет набуває великого значення електронна форма існування інформації. В Україні із набранням чинності нової редакції цивільного процесуального кодексу була здійснена спроба законодавчого врегулювання питань, які стосуються електронних засобів доказування. Електронні докази були визнані самостійним засобом доказування.

Однак, попри позитивні зрушення, у Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК) й досі недостатньо врегульовані питання, що стосуються порядку подання оригіналів та копій електронних документів, порядку та особливостей дослідження й оцінки таких доказів судом. Нечітке та неповне законодавче регулювання висвітлених проблем може призвести до неоднозначної судової практики та ускладнить цивільне судочинство з використанням електронних доказів. Зазначене обумовлює необхідність наукових досліджень.

Дану тему досліджували: К. Л., Бурганов Р. С., Вершинін О. П., Ворожбіт С. П., Горелов М. В., Каламайко А. Ю., Луспенник Д. Д., Мітрофанова М. О., Руда Т. В., Тертишніков Р. В., Фурса С. Я., Хацук Ж. В. та інші.

Електронним доказам присвячені статті 100 та 101 ЦПК України.

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

Відповідно до частини 1 статті 100 ЦПК «електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет)»[1].

Незважаючи на визначення на законодавчому рівні поняття «електронного доказу», у сторін виникнуть труднощі і з їх поданням суду. У кодексі передбачено, що електронні докази подаються в оригіналі або в електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом (чи в іншому порядку, встановленому законом), або паперових копіях, посвідчених у порядку, передбаченому законом. При цьому порядок посвідчення електронних копій на законодавчому рівні не визначений. Те саме стосується й порядку посвідчення паперових копій електронних доказів. З огляду на специфіку деяких електронних доказів, наприклад відео або звукозаписів, вони не можуть бути виражені в паперовому вигляді та посвідчити їх електронним цифровим підписом неможливо. Таким чином, до врегулювання на законодавчому рівні питання щодо засвідчення копій електронних доказів у сторін судового провадження буде існувати можливість подати електронні докази тільки в оригіналі. Однак, порядок такого подання теж чітко не врегульований, тому залишається актуальним питання, що саме може вважатися оригіналом електронного доказу. Як наслідок, у суду можуть виникнути питання щодо допустимості та оцінки зазначених доказів[2, с.76-80].

Вирішити вказану проблему покликана ще одна новела усіх процесуальних кодексів, в тому числі й ЦПК, що полягає в можливості проведення огляду електронних доказів за їх місцезнаходженням у разі неможливості їх доставлення.

Так, відповідно до ч. 7 та 8 ст. 85 ЦПК України «суд за заявою учасника справи чи з власної ініціативи може оглянути веб-сайт (сторінку), інші місця збереження даних в мережі Інтернет з метою встановлення та фіксування їх змісту» [1].

Застосування такого огляду доказу за його місцезнаходженням можливо за умови якщо електронний доказ не був видалений з місця збереження даних, що трапляється доволі часто, оскільки в такому випадку суд не отримає доступу до оригіналу електронного доказу. А через відсутність чіткого визначення поняття «оригінал електронного доказу» можуть виникнути сумніви щодо допустимості останнього, який був скопійований на компакт диск або інший носій інформації, адже в такому випадку доказ може бути розцінений як електронна копія, а не оригінал.

Варто також відзначити, що крім проблеми прийняття судом електронного доказу на практиці виникає також проблема з безпосередньою демонстрацією цього доказу в ході судового процесу, ознайомлення з його змістом усіх учасників судового процесу.

Таким чином, для врегулювання суперечностей доцільно доповнити ЦПК статтею в якій би визначались поняття «оригінал електронного доказу» та «копія електронного доказу» для уникнення суперечностей, які можуть виникнути на практиці.

Іншою проблемою є високий ризик підробки електронних доказів, що ставить під сумнів їх достовірність. О.Т.Боннер вважає, що суттєвим недоліком електронного документообігу, як і інформації в електронній формі в цілому, є легкість внесення до нього змін і, як наслідок, відсутність упевненості у достовірності отриманого електронного документа [3, с. 511].

На нашу думку, в умовах швидкого темпу розвитку комп'ютерних технологій та з появою різноманітної кількості нових програм, інформацію в електронній формі дедалі легше підробити, спотворити або навіть знищити, що унеможливить або суттєво утруднить процес дослідження та оцінки електронних доказів судом. Внаслідок цього, суд може прийняти до уваги недостовірний доказ і неправильно встановити обставини справи. Дана проблема лише частково врегульована ЦПК шляхом закріплення такої підстави для перегляду справи за нововиявленими обставинами як фальшивість електронних доказів. Однак, у ЦПК не міститься механізму захисту електронних доказів від підробки або знищення. Частково це може бути здійснено за допомогою інституту забезпечення доказів.

Отже, впровадження електронних доказів у Цивільне судочинство є позитивним явищем.

Для вирішення проблем, які існують, необхідно:

- внести доповнення у статтю 34 Закону України «Про нотаріат» переліку нотаріальних дій, що вчиняють нотаріуси, такою дією як засвідчення вірності електронних та паперових копій з електронних документів;

- вдосконалити цивільно-процесуальне законодавство для розмежування понять «оригінал електронного доказу» та «копія електронного доказу» з метою уникнення суперечностей, які можуть виникнути на практиці щодо розуміння цих понять;

- запровадження у ЦПК механізму захисту електронних засобів від підробки та знищення.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний процесуальний кодекс України в редакції від 4 листопада 2018 року. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 48. Ст.436
2. Павлова Ю. С. Особливості збирання і процесуального закріплення електронних доказів в цивільному судочинстві. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. №4. С.76–80.

3. Боннер А. Т. Традиционные и нетрадиционные средства доказывания в гражданском и арбитражном процессе: монография. М.: Проспект, 2013. 616 с.
4. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. №851-IV (із змінами і доповненнями в редакції від 30.09.2015 року). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.

Патріман Марина Віталіївна,
курсант другого курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Резворович Кристина Русланівна,
кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

*«Шлюб — основна причина розлучень»
Лоренс Пітер*

Європейська інтеграція є дуже складним та суперечливим процесом налагодження тісного співробітництва України з європейськими державами. Сьогодні сімейні правовідносини вже вийшли за межі території однієї держави. Їх виникнення, зміна та припинення може проходити на територіях різних країн. Тому дуже актуальним постає питання розгляду цих відносин в площині міжнародних стандартів.

Шлюб – це не тільки сімейних союз двох людей, це форма юридичних взаємовідносин, які визначають обсяг прав та обов'язків кожного з подружжя. Сучасне законодавство України здебільшого передбачає рівні права та обов'язки шлюбних партнерів. Але так було не завжди. І саме шлюбний договір виступив регулятором правовідносин між подружжям.

Інститут шлюбного договору є давнішим європейським правовим інститутом, який бере свій початок ще за часів римського права. В Україні цей інститут порівняно молодий. На це вплинуло багато факторів, один з яких –

критичне мислення населення, яке зумовлене традиціями, національними особливостями, недостатністю правових знань тощо.

Шлюбний договір, як правило, регулює майнові права та обов'язки подружжя, порядок розподілу майна, набутого під час шлюбу, взаємне утримання подружжям один одного. Найчастіше шлюбний договір укладають особи з високим рівнем статку, або укладають громадяни, які реєструють шлюб з іноземцями. У зарубіжних країнах, крім майнових питань, угода між подружжям обов'язково регламентує й інші права та обов'язки подружжя. Тому нерідко трапляються скандали, які негайно потрапляють на сторінки газет і журналів. Кожен із подружжя може передбачити у контракті відповідальність у разі зради, визначити, скільки разів на тиждень кожен з подружжя буде мити посуд, ходити в магазин тощо.

Законодавством європейських країн передбачено певний порядок укладення шлюбного договору. Зазвичай обов'язковою є присутність обох сторін і нотаріальне посвідчення їхніх підписів (ст. 1410 Цивільного зводу Німеччини). Інколи допускається присутність представників сторін (ст. 1294 Цивільного кодексу Франції). Законодавство Бельгії та Франції закріплює положення про нотаріальне посвідчення шлюбного договору, а також передбачає його укладання через законних чи договірних представників за спеціально виданої довіреності, яка містить умови передбачуваного шлюбного договору [1].

Зараз шлюбний договір найбільш поширений у країнах Західної Європи, в Америці та Канаді. Такою популярністю він зобов'язаний потужним феміністичним рухам і боротьбі жінок за свої права.

В Україні законодавство дозволило укладати шлюбні договори тільки починаючи з 1992 року, з внесенням змін до Кодексу про шлюб та сім'ю. З набранням чинності з 1 січня 2004 року Сімейного кодексу України, умови та законодавче регулювання шлюбного договору були розширені, що, на сьогоднішній день, дозволяє врегулювати в такому договорі досить широке коло спірних питань.

В Україні оформлення шлюбних договорів ще не настільки поширене, як за кордоном, тому багато сімей стикається з проблемою поділу майна. І часто в сім'ї одна людина незадоволена результатом такого поділу, а друга залишається у вигаши. Дуже часто чоловік і дружина не можуть прийти до компромісу і розділити майно так, щоб це було вигідно кожному, і обидва залишилися задоволеними. І такі суперечки трапляються зазвичай в сім'ях, де не вистачає знань у цій сфері [2].

Шлюбний договір автоматично анулюється у випадку смерті одного з членів подружжя, за спільною згодою сторін, а також на випадок розірвання шлюбу. Документ вважатиметься недійсним, якщо було порушено умови порядку його складання і у разі зменшення прав одного з подружжя у протиріччя законодавству України [3].

На розвиток українського законодавства у сфері приватних відносин, а

саме інституту шлюбного договору, беззаперечно, впливають євроінтеграційні процеси. І це потребує подальшої системної деталізації, глибоких наукових досліджень, можливо, певних змін законодавства. На це впливає не тільки інтеграція України до європейського правового простору, але й прийняття суспільством необхідності регулювання сімейно-шлюбних відносин у формі шлюбного договору. Серед тенденцій і перспектив можна виділити поширення сфери регулювання з виключно майнових до особистих немайнових відносин.

Бібліографічні посилання:

1. Міністерство юстиції України. Головне територіальне управління юстиції у Тернопільській області. Методичний посібник на тему: «Все про шлюбний договір». Тернопіль. 2016.
2. Кокіна В. Шлюбний контракт доважок до кохання? *Урядовий кур'єр*. 2010. №215.
3. Червоний Ю.С. Правове регулювання відносин шлюбним договором. *Юридичний вісник*. 2011. № 1.

Петручик Анжела Володимирівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти Навчально-наукового
інституту права Університету державної
фіскальної служби України

Науковий керівник:

Менів Любов Дмитрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та
процесу Університету державної фіскальної
служби України

**ДИСЦИПЛІНА ПРАЦІ, ЯК ОДИН З ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ
ЕЛЕМЕНТІВ ВНУТРІШНЬОГО ТРУДОВОГО РОЗПОРЯДКУ**

Трудове право є самостійною галуззю права України, яке регулює відносини з приводу праці. Хоча предмет даної галузі права, це не всі відносини що пов'язують з працею, а лише ті суспільно-трудова відносини, що виникають, розвиваються та припиняються у зв'язку з безпосередньою діяльністю людей у процесі праці. Відносини між роботодавцем і найманим працівником є важливим елементом суспільних відносин. Праця у будь-якому суспільно-економічному вимірі визначає можливість досягнення певного рівня достатку. Кожен історичний етап розвитку трудових відносин, має свої особливості та потребу правового регулювання трудових обов'язків працівника відповідно до соціально-економічних та політичних умов, розвитку

суспільства, що обумовлює існування такого інституту трудового права, як дисципліна праці.

Актуальність даної теми полягає у відповідальності працівника перед взятими на себе обов'язками, в чесному, добросовісному, старанному виконанні даних йому завдань, недопущенні відхилень від них та виходу за їх межі, а також налагодженні взаємовідносин з керівником і в колективі.

Дане питання досліджується протягом досить довгого періоду, такими вченими: Т. В. Фахрутдінова, В. О. Голобородько, І. М. Алієв, М. А. Горєлов, Л. О. Ільїна, В. С. Ковригін, Ю. С. Адушкін, О. Т. Барабаш, Н. Б. Болотіна та багато інших.

При вивченні внутрішнього трудовго розпорядку, складається система елементів, які доповнюють один одного і формують єдину теоретичну картину цього правового явища.

Якщо, керуватися поглядами на дане питання О. А. Марушева, то можна виокремити такі складники внутрішнього трудового розпорядку: а) поєднання поділу й кооперації праці у процесі колективної трудової діяльності; б) нормування праці; в) організація й обслуговування робочих місць; г) раціоналізація трудових процесів; д) планування й облік праці; е) трудова дисципліна [1, с. 56].

При виокремленні складових частин розпорядку праці, найчастіше ігноруються, такі не менш важливі елементи як: створення належних умов праці, організація відпочинку, режим праці. Дані положення покладенні на виконання роботодавцем під час укладання трудового договору і прописано у статті 5 Закону України «Про охорону праці» від 14.10.1992 р. на роботодавця обов'язок під час укладання трудового договору проінформувати працівника під розписку про умови праці та про наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, можливі наслідки їх впливу на здоров'я та про права працівника на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору. Працівнику не може пропонуватися робота, яка за медичним висновком протипоказана йому за станом здоров'я. До виконання робіт підвищеної небезпеки та тих, що потребують професійного добору, допускаються особи за наявності висновку психофізіологічної експертизи [2].

Для достатнього розуміння системи внутрішнього трудового розпорядку, розглянемо поетапно кожен елемент:

1. Нормування праці. Складовою частиною (функцією) управління виробництвом, що включає (а) визначення необхідних витрат праці (часу) на виконання робіт (виготовлення продукції) як окремими працівниками, так і колективами працівників (бригадами), та (б) встановлення на цій основі норм праці, є нормування праці. В. М. Толкунова під ним розуміє встановлені для працівника об'єми праці в годину, день (зміну), тиждень, місяць, рік, що працівник зобов'язаний виконати при нормальних умовах праці [3, с. 184].

2. Режим робочого часу. Під цим елементом слід розуміти розподіл як

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

робочого часу так і часу відпочинку протягом певного періоду. Формування режиму робочого часу залежить від: характеру виробництва; суб'єктного складу працівників; роботи громадського транспорту та ін. Л.А. Муксінова розрізнила режим робочого часу за: а) сферою дії – загальні, звичайні, спеціальні; б) тривалістю календарного періоду, на який вони розраховані – внутрішньозмінні, тижневі, річні; в) структурою робочих і неробочих періодів – зміні й незмінні, з постійними і змінними вихідними днями та ін.; г) суб'єктом трудових правовідносин – підлітки, жінки-працівниці, які мають дітей тощо; ґ) характером впливу на нормальний робочий час – скорочена й нескорочена норма робочих годин; д) строками дії – тимчасові й постійні; е) відповідністю вимогам законодавства – правомірні й незаконні [4, с. 94].

3. Робоче місце. Робочим місцем вважається місце призначене для безпосереднього виконання працівником своїх трудових обов'язків. Організація робочого місця – це сукупність заходів, що забезпечують на робочому місці необхідні умови для високопродуктивної і безпечної трудової діяльності працівників.

4. Створення належних умов праці. З проголошенням на конституційному рівні пріоритетності прав і свобод людини та громадянина, кінцевою метою як держави, так і інших суб'єктів правозастосування, є захист та охорона прав громадян, в тому числі права на здорові та безпечні умови праці.

5. Заходи забезпечення трудової дисципліни. С. М. Прилипко й О. М. Ярошенко, які переконливо доводять, що в сучасних умовах категорія «дисципліна праці» об'єднує чотири аспекти і може трактуватися, як: а) інститут трудового права; б) принцип трудового права; в) елемент трудових правовідносин; г) фактична поведінка. Як інститут трудового права, дисципліна праці є сукупністю правових норм, що регулюють внутрішній трудовий розпорядок та визначають трудові обов'язки сторін трудового договору, а також методи забезпечення виконання цих обов'язків. Як принцип трудового права трудова дисципліна передбачає обов'язок працівників дотримуватись дисципліни праці й право роботодавців вимагати від працівників виконання тільки тих обов'язків, які обумовлені чинним законодавством, локальними актами та трудовим договором. Крім того, дисципліна праці виступає як елемент трудових правовідносин, який полягає в обов'язку працівника підкорятися дисципліні праці даного виробництва, його внутрішньому трудовому розпорядку. Трудова дисципліна як фактична поведінка – це стан та рівень дотримання трудових обов'язків працівниками на конкретному підприємстві, в установі, організації [5, с. 510, 511].

Отже, у сучасних умовах праці, саме дисципліна фундаментом розвитку трудових відносин, і саме вона формує етичні і професійні якості як працівника так і роботодавця. Трудовий процес повністю побудований на дисципліні, і від порядку її дотримання залежить рівень продуктивності праці.

Завдяки трудовій дисципліні, правопорушення, вчиненні працівниками, підлягають відповідальності та зазнають певних негативних наслідків, а

працівники, які добросовісно відносяться до своїх трудових обов'язків та сумлінно виконують їх, підлягають заохоченню. Таким чином цей інститут трудового права виконує попереджувальну, каральну та превентивну функції.

Бібліографічні посилання:

1. Марушева О. А. Поєднання централізованого та локального правового регулювання внутрішнього трудового розпорядку: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Національна академія правових наук України. Харків, 2013. 202 с.
2. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2695-ХІІ. Дата оновлення: 20.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12> (дата звернення: 17.03.2019).
3. Толкунова В.М. Трудове право України: навчальний посібник. Миколаїв.2016. 448 с.
4. Муксинова Л. А. Проблемы регулирования рабочего времени в Украине : монография. Запоріжжя: ЗНУ, 2014. 216 с.
5. Прилипко С. М. Трудове право України : підручник – 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : ФІНН, 2009. 728 с.

Темрієнко Наталія Володимирівна,

курсант другого курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Ярошенко Артем Сергійович,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

МІСЦЕ КРИПТОВАЛЮТИ В ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

На фінансовому ринку останніми роками відбувалися нововведення та впровадження нових категорій, так як «криптовалюта», «біткоїни», «блокчейни». Беззаперечно дана ситуація викликала багато питань у суспільства щодо того, як їх правильно використовувати, навіщо їх впровадили.

Криптовалюта являє собою віртуальну валюту, захищену криптографією. Криптовалюта характеризується швидкістю та надійністю системи платежів та переказу коштів, в цьому допомагають нові технології; криптовалюта не є підконтрольна жодному органу. На сьогодні нараховується приблизно 1600

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

криптовалют, але у пріоритеті залишається bitcoin. Bitcoin не випускаються центральними банками і не залежать від кредитно-грошової політики тієї чи іншої держави [1].

Перспективи використання криптовалюти в Україні характеризуються тим, що сучасний споживач особливо гостро потребує оперативності, безпеки розрахунків, захищеності, відсутності третіх сторін, незалежності цінності грошової одиниці від політичної ситуації в країні, і криптовалюти задовольняють ці потреби.

Ігнорування державними структурами того факту, що такі передові електронні технології, до яких належить електронна готівка, стають в Україні одним із способів взаєморозрахунків громадян та юридичних осіб, є явно непродуктивним способом оптимізації ринку [2].

Якщо не розвивати напрямок віртуальної валюти зараз, то через декілька років така система запрацює все одно, тому гальмувати процес розвитку криптовалюти у фінансовій системі є безглуздим.

Останнім часом впровадження криптовалюти на фінансовому ринку набирає обертів, стає новим та незнайомим феноменом у світі, саме через це уряди багатьох країн не поспішають надавати дозвіл для впровадження віртуальної валюти на своїй території, бо для цього повинна бути повна переконливість та альтернатива наявній фінансовій системі може змінити силу впливу центральних органів на управління фінансовими процесами.

Теоретично криптовалюта може позитивно вплинути на бізнес, оскільки відсутність комісії під час здійснення операцій дасть змогу підприємствам отримати вільні кошти, які будуть використані на розвиток виробництва, та в цілому зменшити витратну частину суб'єктів господарювання [3, с. 25–26].

Висока швидкість проведення операцій із криптовалютами дасть змогу економити витрати часу та робочої сили, підвищити динамічність підприємницької діяльності, що позитивно вплине на економіку.

Нерозумно відкидати такі речі, які можуть покращити життя суспільства, а за правильного і раціонального використання криптовалютам це під силу. Тому, слід дочекатися, коли біткоїн та інші криптовалюти налагодять свою систему безпеки і стабільності роботи, після чого необхідно почати створення механізму, необхідного для їх коректної роботи. Передусім це стосується формування законодавчої бази, яка б регулювала існування криптовалют як в окремо взятій країні, так і на міждержавному рівні. Потім необхідно створити інфраструктуру, яка б забезпечувала повноцінне функціонування такої фінансової системи, дозволити розрахунки криптовалютами через термінали і різноманітні актуальні сервіси, що підвищить попит на них і кількість операцій, проведених із криптовалютою [4, с. 439].

Таким чином, можна зробити висновок, що відбувається це на фоні масових банкрутств фінансових установ, відповідно втрат населенням своїх депозитних заощаджень, інфляції. Тому, з одного боку, інвестування в криптовалюту не видається таким ризикованим. Однак, з іншого боку,

незважаючи на міжнародний досвід використання криптовалюти та численних її переваг, вважаємо за доцільне консультуватись з майнерами, досліджувати динаміку коливання bitcoin, врахувати те що хакери завжди розвиваються в одну епоху і крокують поряд з новими технологіями, тому необхідно добре зважувати усі застереження та інструкції щодо купівлі bitcoin.

Бібліографічні посилання:

1. Федорова Ю. В. Криптовалюти та їх місце у фінансовій системі. Мукачівський державний університет, 2018. Випуск № 15. С. 771–774.
2. Поливка Н. М. Криптовалюти і «різноманітні біткоіни». URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi/kriptovalyuti-i-riznomanitni-bitkoini.html>.
3. Карчева Г. Т. Віртуальні інноваційні валюти як валюти майбутнього. Фінансовий простір, 2015. С. 24–30.
4. Лук'янов В. С. Зародження ринку криптовалюти в інформаційно-мережевій парадигмі. Актуальні проблеми економіки, 2014. № 8 (158). С. 436–441.

Фрунза Наталія Олегівна,

курсант третього курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Ярошенко Артем Сергійович,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

**ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОХОРОНИ ГОСПОДАРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

Інтеграція України у європейське співтовариство, проведення ринкових реформ – все це зумовило не тільки удосконалення чинних правових норм, а й створення зовсім нових, що відповідають світовим стандартам та вимогам.

Незважаючи на ухвалені рішення та задекларовані принципи, в царині господарського права необхідного результату, який задовольняв би потреби суспільства, досі не досягнуто, адже для цього потрібний дієвий механізм гармонізації українського законодавства, який б не тільки відповідав стандартам ЄС, а й розглядався з позиції основної мети – досягнення на практиці високих європейських стандартів регулювання господарських

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

відносин.

Враховуючи зазначене, здійснення досліджень щодо стану нормативно-правової бази законодавства України у сфері правового регулювання господарських відносин, проведення порівняльно-правового аналізу відповідності та розробки рекомендацій з метою подальшого наближення законодавства України до європейських стандартів є нагальним питанням за умов сьогодення.

Аналіз і дослідження сучасних правових проблем пов'язаний з діяльністю суб'єктів господарювання в Україні може надати поштовх до розвитку економіко-правових досліджень господарсько-правової спеціалізації в юридичній науці і юридичній освіті. У зв'язку з цим постає необхідність дослідження та аналізу сучасного стану забезпечення безпеки реалізації господарської діяльності в Україні [1].

Актуальність правових проблем господарської діяльності в Україні невід'ємно пов'язана із державно-правовим регулюванням економіки. Акцентування уваги на роль державного регулювання виявляється в посиленні публічних засад у правовому регулюванні господарської діяльності в нових нормативних актах, прийнятих у ряді європейських держав.

Дослідження проблем захисту прав суб'єктів господарювання сьогодні має важливе доктринальне значення. Аналіз наукової літератури свідчить, що питанням захисту прав суб'єктів господарювання традиційно відводиться значна увага. Основу досліджень даної проблематики становлять праці українських учених, таких як І. В. Головань, М. А. Рожкова, О. П. Подцерковний, Р. Б. Шишка, Н. О. Саніахметова та інші.

На теперішній час в нашій державі прийнято достатньо законодавчих актів, які спрямовані на захист прав суб'єктів господарювання. Однак це не означає, що останні можуть пасивно чекати поновлення державою порушених прав, у будь-якому разі вони повинні активно боротися та протидіяти порушенням закону та захищати свої права.

Главою 3 ЦК України визначені форми захисту цивільних прав та інтересів залежно від суб'єкта, що його здійснює: захист судом (ч. 1 ст. 16 ЦК), захист, що здійснюється Президентом України, органами державної влади, органами місцевого самоврядування (ст. 17 ЦК), захист цивільних прав нотаріусом (ст. 18 ЦК), самозахист (ст. 19 ЦК). Цей перелік не є повним, оскільки відповідно до ст. 3 Закону України від 11 травня 2004 р. «Про третейські суди» одним із завдань третейського суду є захист майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів сторін третейського розгляду шляхом всебічного розглядання вирішення спорів відповідно до закону.

Ст. 55 Конституції України декларує право на судовий захист, що полягає в тому, що «кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб». Зі змісту даної правової норми виходить, що

судовому захисту, відповідно до чинного законодавства, підлягають будь-які права й інтереси суб'єктів господарської діяльності незважаючи на рівень нормативно-правових актів, в яких вони закріплені.

Конституційне право кожного на судовий захист полягає в тому, що «будь-яка особа може подати скаргу про порушення її прав і свобод у відповідний суд, а останній зобов'язаний її прийняти, розглянути по суті і винести законне і обґрунтоване рішення».

Для забезпечення прав і свобод людини і громадянина провідне значення має правова охорона. Принципи адміністративно-правової охорони господарських відносин – це загальні основні керівні положення, безпосередньо закріплені в нормах права (текстуальне закріплення) та ідеї, які виходять зі змісту нормативно-правових актів (змістовне закріплення) і визначають особливості та закономірності розвитку правової охорони господарських відносин за допомогою норм адміністративного права.

Ефективність захисту прав суб'єктів господарювання від порушень залежить від обраної форми та способу захисту, оскільки ними зумовлюється реальність відновлення порушеного права, суб'єкт, який уповноважений застосовувати такі способи захисту порушеного права, а також порядок захисту в цілому [2].

Варто зазначити, що кожний суб'єкт господарської діяльності має право на захист своїх прав і законних інтересів (ст. 20 Господарського кодексу України, далі – ГК). Відповідно до ч. 1 ст. 15 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання.

Як визначає І. В. Головань, під захистом прав суб'єктів господарювання розуміється введення у дію системи правових і організаційно-творчих заходів, що спрямовані на забезпечення реалізації прав цих суб'єктів і недопущення їхніх порушень.

Разом із тим можна погодитись з О. П. Подцерковним в тому, що наведене вище визначення видається спірним, оскільки за межами захисту в цьому випадку залишається сукупність взаємозалежних правових засобів, способів інформування, за допомогою яких при необхідності забезпечується захист.

Беручи до уваги різноманітність підходів до розуміння поняття захисту прав суб'єктів господарювання, слід виокремити його окремі ознаки, які, у свою чергу, допоможуть з'ясувати сутність самої категорії. Серед таких можна виокремити мету захисту, забезпеченість захисту уповноваженими державними органами, наявність способів, за допомогою яких уповноважені державні органи захищають права суб'єктів господарювання [3].

Отже, враховуючи вищевикладене, захист прав суб'єктів господарювання – це система передбачених законом заходів, які здійснюються уповноваженими особами або суб'єктами господарювання з метою відновлення порушених прав, усунення перешкод у реалізації цих прав, запобігання вчиненню таких

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

порушень у майбутньому та притягнення винних осіб до відповідальності.

Аналізуючи сучасний стан захисту прав суб'єктів господарювання, треба також зробити висновок, що чинне господарське законодавство України відзначається непослідовністю, суперечливістю, неузгодженістю і містить істотні прогалини. Якість законодавчого процесу частково задовольняє потреби сучасності.

У жодній із сфер економічної діяльності поки що немає логічно завершеного системного законодавчого забезпечення. Одним із несприятливих факторів для сфери господарських правовідносин є прийняття законів, що не враховують реальної соціально-економічної ситуації, вступають у конфлікт із Основним законом держави – Конституцією України та іншими, раніше прийнятими нормативно-правовими актами.

Розкриття багатогранної сутності речових прав у сфері господарювання і розроблення на цій основі концептуальних підходів та принципів управління цими правами, визначення способів їх класифікації, необхідних для глибшого теоретичного дослідження та практичного аналізу оцінки ефективності використання цих прав у сучасній системі господарювання є, очевидно, основоположними моментами для сучасного дослідження.

Підсумовуючи зазначене вище, варто сказати, що суб'єкти господарювання повинні активно боротися із порушенням закону та захищати свої права, використовуючи всі можливі заходи та способи, які надані їм відповідним законодавством.

Бібліографічні посилання:

1. Сенюта С. Я. Поняття та підстави захисту прав суб'єктів господарювання. Приватне право і підприємництво, 2016. Вип. 15. С. 143–146.
2. Жук А. Відновлення становища, яке існувало до порушення права, як ефективний спосіб захисту: розмежування адміністративної юрисдикції від цивільної і господарської. Актуальні проблеми правознавства, 2018. Випуск 3 (15). С. 13–17.
3. Степанов І. О., Лівак П. Є. Правова робота як юридичний засіб інтенсифікації застосування та реалізації права. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Chkup_2015_3_32.pdf.

Хитрук Руслана Олегівна,
курсант другого курсу
факультету економіко-правової
безпеки Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Круглова Ольга Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ОПІКИ НАД МАЙНОМ

Чи не найголовнішим інститутом цивільних відносин є інститут опіки та спадкового права. Взаємозв'язок між ними полягає у тому, що за допомогою опіки в осіб, що не в змозі самотійно здійснювати свої права у зв'язку з різними причинами, можуть реалізувати дане законом право на успадкування майна та стати повноцінним його власником. Перехід українського суспільства до ринкових відносин зумовило істотне зростання ролі приватної власності, та як наслідок, поступово змінило підхід до розуміння правового становища різних суб'єктів спадкування, адже натепер спадкування не обмежується направленням відносин лише у сфері особистого проживання. Спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). Спадкування здійснюється якщо існує заповіт або згідно чинного законодавства.

Та, на жаль, існують у правовому регулюванні прогалини, що стоять на заваді ефективній реалізації спадкових прав. Не вирішеним залишається питання порядку відмови від спадщини та прийняття опікуном від імені свого підопічного, також не вказано в законі прийняття спадщини особами, що визнані безвісно відсутніми, чимало питань виникає щодо прав спадкоємців на поділ спадщини, зміну черговості тощо.

Найчастіше постає проблема прийняття спадщини опікунами на користь підопічного. Це право являється складовою загальної правоздатності фізичної особи. Опікун – особа, що від імені осіб, які з огляду на вік або стан здоров'я позбавлені можливості самотійно здійснювати свої права, мають законне право бути їхніми представниками. Згідно закону, для прийняття спадщини, опікуну потрібно подати від імені підопічного в нотаріат заяву протягом шести місяців, після відкриття спадщини. Проте невчинення опікуном своєчасно зазначених дій не обов'язково тягне за собою втрату підопічним спадкових

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

прав. Це зумовлено тим, що відповідно до ч. 4 ст. 1273 Цивільного кодексу України (надалі – ЦКУ) відмова від спадщини без згоди органів опіки та піклування неможлива. Відповідно, неподання опікуном заяви про прийняття спадщини через неузгодженість з органом опіки та піклування може бути згодом оскаржена в судовому порядку [1]. Особливістю правового статусу малолітніх та недієздатних спадкоємців є і те, що згідно з ч. 4 ст. 1268 ЦКУ ці особи вважаються такими, що прийняли спадщину, крім випадків, коли опікун відмовляється від прийняття спадщини від імені підопічного-спадкоємця. Однак інколи спадкове майно може складатися з певних зобов'язань, для реалізації яких необхідні суттєві витрати як матеріальні, так і моральні. Зважаючи на те, що опікун – це людина розважлива та розумна, яка беззаперечно повинна передбачити всі негативні наслідки прийняття такого спадку, однак більш вірним рішенням нам видається встановлення правила про прийняття спадщини опікуном лише з дозволу органу опіки та піклування, подібно до правила, встановленого у ч. 4 ст. 1273 ЦКУ, яка регулює порядок відмови опікуна від прийняття спадщини.

Не менш важливим є питання охорони майнових прав осіб, відсутніх у місці постійного проживання (визнаних безвісно відсутніми). Адже до тих пір, поки така особа не з'явиться, не буде виявлено її тіла або вона не буде оголошена померлою, особа вважається живою. Оскільки спадкоємцем визнаються фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини (ч. 1 ст. 1222 ЦКУ), то у колі спадкоємців можуть виявитись особи, визнані у судовому порядку безвісно відсутніми [1]. Безумовно, під час здійснення опіки над майном особи, визнаної безвісно відсутньою, опікун має право вимагати передачі до спадкової маси безвісно відсутнього спадкової частки, прийнятої останнім, але ще не переданої йому .

Але невирішеним залишається питання щодо того, чи може опікун над майном безвісно відсутньої особи подавати від її імені заяву про прийняття або відмову від спадщини, адже згідно із ч. 3 ст. 44 ЦКУ такий опікун повинен виконувати лише обов'язки на користь особи, яка визнана безвісно відсутньою або місце перебування якої невідоме, а прийняття спадщини є правом, а не обов'язком спадкоємця. Встановлення опіки над майном відсутньої особи повинно сприяти охороні її інтересів, зокрема й спадкових. Заборона давати згоду на прийняття такої спадщини робитиме охорону майнових прав відсутніх осіб неповною, тим самим суперечитиме меті призначення опіки над майном. До цих прав, безумовно, належить і право на спадкування на користь відсутнього, оскільки, як ішлося вище, під майном, яке підлягає охороні, слід розуміти не лише об'єкти права приватної власності, а також і майбутні майнові вимоги. За законом опікуну доручається охорона майна відсутньої особи та захист її прав, тобто можна зробити висновок, що законодавець має на увазі будь-яке майно, а не лише наявне, відповідно, і майбутні права, а не лише ті, які мала відсутня особа на момент зникнення. Вжиття заходів щодо охорони спадкового майна є однією із найважливіших нотаріальних дій, що гарантує

захист майнових прав громадян [2]. Отже, опікун може давати згоду на прийняття спадку на користь відсутнього, яке може згодом перейти під його опіку. Таке прийняття, звичайно, пов'язане з певним ризиком, оскільки пізніше може виявитися, що борги спадкодавця перевищують його майно. Однак воно урівноважуватиметься тим, що опікун уповноважений і на стягнення заборгованості за цими вимогами на користь відсутнього спадкоємця. Додатковою гарантією може бути необхідність отримання опікуном попереднього дозволу органу опіки та піклування на ці дії. Потребує уточнення і питання спадкування підопічними транспортних засобів усіх видів, які навряд чи можуть успадковуватися такими спадкоємцями з огляду на неможливість ними особисто користуватись. У разі реалізації опікуном права на відмову від спадщини заслуговує уваги ще один момент. Відповідно до положень ст. 68 ЦКУ опікун, його дружина, чоловік та близькі родичі не можуть укладати договори з підопічним; опікун не може здійснювати дарування від імені підопічного, зобов'язуватися від його імені порукою, а також представляти підопічного в суді під час розгляду спору між підопічним і дружиною, чоловіком опікуна або його близькими родичами (ст. 68 ЦКУ) [3]. Із цього загального правила є два винятки. Названі особи не мають права: а) укладати договір дарування на користь підопічного, тобто безумовно й безоплатно передавати йому майно у власність; б) укладати договір позички на користь підопічного, тобто безоплатно передавати йому майно у безоплатне користування. За допомогою подібних заборон законодавець захищає майно, передане під опіку, від потенційного «розбазарювання»[3].

Аналізуючи вище вказане, доречно констатувати недосконалість вітчизняного законодавства та подальшу його «модернізацію». Слід зауважити, що сам по собі факт встановлення опіки не повинен викликати безумовного права підопічного на спадкування майна опікуна. Отже, аналіз основних правил здійснення майнових прав осіб під час опіки свідчить про необхідність встановлення єдиних загальнодержавних правил, які б захищали та не обмежували права осіб з обмеженою дієздатністю.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України / Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя / *Рішення Міністерства юстиції України; Рекомендації, Витяг, Заява, Зразок, Форма типового документа, Акт, Договір, Свідоцтво* від 29.01.2009 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-09>
3. Витяг з Правил опіки та піклування та Цивільного кодексу України щодо опікунства (піклування). Правила опіки та піклування затверджені наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, міністерством освіти

України, міністерством охорони здоров'я України, міністерством праці та соціальної політики України № 34/166/131/88. URL: <https://www.mukachevo-rada.gov.ua/index.php/miska-vlada/orhany-vykonavchoi-vlady/upravlinnia-miskvykonkomu/upravlinnia-pratsi-ta-sotsialnoho-zakhystu-naselennia/item/4469-do-uvahy-osib-iaki-zdiisniuiut-opiku-abo-pikluvannia/4469-do-uvahy-osib-iaki-zdiisniuiut-opiku-abo-pikluvannia>

Цой Ангеліна Едуардівна,

курсант другого курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,

кандидат юридичних наук
доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВІДНОСИН СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ

Спадкове право – це один із центральних інститутів цивільного права. Даний інститут має тісний зв'язок із іншими цивільно-правовими інститутами в системі цивільного законодавства, зокрема, досить активно корелює із інститутом права власності, а саме приватної. Питання спадкового права, починаючи від загальних концептуальних постулатів і до застосування норм даного інституту на практиці, потребує ретельного вивчення і нормативного обґрунтування. Дана наукова концепція вже вдало виражена у нормах Цивільного кодексу України, але вітчизняна правова система потребує постійного вдосконалення і нових теоретичних положень для подальшого будівництва нормативної бази конкретного питання. Це пов'язано із неперервним модернуванням всіх сфер діяльності держави і суспільства. Саме тому незмінно актуальним є питання розгляду перш за все загальних закономірностей правовідносин, які виникають у зв'язку із складенням заповіту.

У науковій літературі з цивільного права спадкові правовідносини визначають як відносини, які виникають з приводу реалізації відповідними суб'єктами спадкових прав [1].

Відносини спадкування за заповітом виникають у випадку смерті громадянина або оголошення його у встановленому порядку померлим. З цими

юридичними фактами закон пов'язує появу у спадкоємців суб'єктивного права на прийняття спадщини, а у всіх інших осіб – обов'язок не перешкоджати їм у здійсненні цього права. Загалом спадкові правовідносини мають абсолютний характер і спрямовані на наступництво за заповітом цивільних прав і обов'язків від однієї особи – спадкодавця до іншої – його спадкоємця [2].

Відносини спадкування за заповітом, як різновид цивільних правовідносин, мають певні загальні ознаки, притаманні цивільно-правовим відносинам взагалі. Так, спадкові відносини мають певну узгоджену внутрішню структуру, яка складається з трьох елементів: суб'єктів, об'єкту та змісту. У той же час спадкові відносини мають свої особливі, лише їм властиві риси, які відрізняють їх від інших цивільно-правових відносин.

Одним з основних елементів спадкових відносин є їх суб'єкт. До суб'єктів спадкових відносин належать спадкодавці та спадкоємці. Особливістю суб'єктів спадкових відносин є приналежність до них особи-спадкоємця, воля якого, незважаючи на те, що спадкові відносини виникають лише після його смерті, значно впливає на динаміку спадкових правовідносин [3].

У спадкуванні за заповітом дієздатність спадкодавця прямо впливає на дійсність заповіту. У Цивільному кодексі зазначається, що право на складання заповіту має особа з повною цивільною дієздатністю, яка розуміє значення своїх дій, тому забороняється будь-який вплив на свідомість людини під час складання заповіту. Реалізація цього права здійснюється особисто, без представників [4].

При цьому, як вважає О.В. Дзера, згода спадкодавця на виникнення правовідносин, пов'язаних зі спадкуванням за заповітом, полягає в складанні ним заповіту, який може містити розпорядження як стосовно юридичної долі належного йому майна, зумовлюючи таким чином виникнення правовідносин для певних осіб, так і стосовно позбавлення потенційних спадкоємців права спадкування, тобто спричиняти неможливість виникнення для них цих правовідносин [5].

Другим суб'єктом спадкових відносин є спадкоємці, суб'єктний склад яких значно ширший, ніж суб'єктний склад спадкодавців. Відповідно до статті 1235 Цивільного кодексу України спадкодавець може призначити спадкоємцем будь-якого учасника цивільних правовідносин [4].

У певних видах спадкових правовідносин особливим учасником може виступати суд як орган правосуддя. Наприклад, це правовідносини, що виникають з приводу вирішення спорів щодо тлумачення заповіту, визнання заповіту недійсним тощо. тому важливим є питання обґрунтування ролі суду у правовідносинах, пов'язаних зі складанням заповіту шляхом прийняття відповідного нормативно-правового акту (пленуму, роз'яснення тощо) [4].

Другим елементом спадкових правовідносин є їх об'єкт, яким є спадщина або спадкова маса. Спадщина складається з сукупності прав та обов'язків спадкодавця, які переходять після його смерті до спадкоємців. До складу

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

спадщини входять усі права та обов'язки, які належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті, за винятком тих, які взагалі не можуть переходити в спадщину: спадковий актив і спадковий пасив [6].

Змістом спадкових правовідносин, тобто їх третім елементом, є права та обов'язки їх учасників. Досить широкий спектр прав і обов'язків має спадкоємець. Це пов'язано із способом впливу на правовідносини, пов'язані зі складанням заповіту: негативний (право на відмову від прийняття спадщини тощо) і позитивний (право прийняти спадщину; право звертатися до нотаріуса із заявами і пропозиціями; права, що виникають зі спадщини тощо). І поряд з тим, обов'язки, які має виконати спадкоємець для дотримання процедури прийняття спадщини за заповітом. Що стосується прав та обов'язків спадкодавця, то, на нашу думку, для виникнення правовідносин за заповітом мають значення лише права спадкодавця (право на складання або відмову від складання заповіту; під призначення спадкоємця; встановлення умов у заповіті; призначити виконавця; покласти заповідальний відказ тощо) [4].

Отже, правовідносини, які пов'язані зі складанням заповіту, характеризуються загальними закономірностями, які притаманні цивільним правовідносинам взагалі. Однак у той же час вказані відносини мають свої особливості, які вирізняють їх з числа інших цивільних правовідносин. Саме тому сучасна наука цивільного права має поставити наголоси на ключових теоретичних концептуальних засадах, таким чином адаптувавши норми спадкового права до змінення і доповнення їх в майбутньому.

Бібліографічні посилання:

1. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. Цивільне право України : підручник. вид. 3, перероб. і доп. / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, О.В. Старцев. К. : Істина, 2011. 808 с.
2. Шевчук Л.В. Заповіт як підстава виникнення правонаступництва в цивільному праві України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03/ Л.В. Шевчук; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. К., 2001. 17с.
3. Чуйкова В.Ю. Спадкування за заповітом: проблеми судової практики// Нова Конституція України і проблеми вдосконалення законодавства: Зб. наук. праць. Х., 1997. 81с.
4. Цивільний кодекс України (офіційний текст). К., 2018. 448 с.
5. Цивільне право України : підручник: у 2-х кн. / О.В. Дзера, Н.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. К. : Юрінком Інтер, 2002. Кн. 2. 640 с. URL: <http://all-books.biz/pravo-grajdanskoe/spadkovi-pravovidnosini.html> (дата звернення: 08.04.2019).
6. Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні : Становлення і розвиток : монографія / Заїка Ю. О. 2-ге вид. К. : КНТ, 2007. 288 с.

Юзбашян Ліліана Рубенівна,
курсант другого курсу факультету
економіко-правової безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Круглова Ольга Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВО НА ЕВТАНАЗІЮ: ЦИВИЛІЗОВАНИЙ ДОСВІД

У ХХІ столітті відбувається становлення четвертого покоління прав людини, котре пов'язане з науковими відкриттями в галузі мікробіології, медицини, генетики тощо. Ці права є результатом втручання у психофізіологічну сферу життя людини.

Евтаназія (від грец. *e u* – добре + *thanatos* – смерть) буквально означає «хороша, легка смерть». Вона може здійснюватися у таких двох формах як активна та пасивна [2].

Під активною евтаназією (метод наповненого шприца) мається на увазі здійснення лікарем дій, свідомо і безпосередньо спрямованих на спричинення смерті пацієнта. Тобто активною евтаназія є тоді, коли пацієнт потребує застосування спеціальних засобів для прискорення смерті. Пасивна евтаназія (метод відкладеного шприца) передбачає бездіяльність оточуючих, відмову від підтримуючого життя лікування, коли воно або припиняється, або взагалі не призначається, за виключенням того, що зменшує біль [3, с. 149].

До числа міжнародних нормативно-правових актів, які регулюють право на життя і тим самим мимовільно мають відношення до евтаназії, відносяться, зокрема, Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р., Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. (зі змінами), деякими міжнародними документами медичних асоціацій, а саме Конвенцією Ради Європи 1997 р. «Конвенція по захисту прав та достоїнств людини в зв'язку з застосуванням досягнень біології та медицини: Конвенція по правах людини і біомедицині», а також інші нормативно-правові акти.

Проте прямо в нормах міжнародного права питання про евтаназію не врегульовано, хоч у 1987 р. 39-я Всесвітня Медична Асамблея у Мадриді прийняла Декларацію про евтаназію. Текст документу говорить: «Евтаназія, як акт навмисного позбавлення життя пацієнта, навіть на прохання самого

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ

пацієнта чи на підставі прохання його близьких, не етична. Не виключає необхідності шанобливого ставлення лікаря до бажання хворого не перешкоджати перебігу природного процесу помирання в термінальній фазі захворювання» [4]. На сьогодні евтаназія застосовується в багатьох країнах, незалежно від того, дозволена вона законом чи ні. Існує ряд країн, де евтаназія легалізована і досить широко використовується.

Першопрохідцем стосовно законодавчого закріплення права на евтаназію є штат Каліфорнія в США, де в 1977 році було прийнято Закон «Про право людини на смерть». Наслідуючи приклад Каліфорнії, евтаназію було дозволено в штаті Орегон при дотриманні ряду обов'язкових умов і ретельному контролі.

Самогубство при лікарському сприянні спеціально не переслідується і не карається за законодавством штатів Північної Кароліни, Юти, Вайомінгу. Цікавою є практика Індіани: на його території діє так званий прижиттєвий заповіт, в котрому пацієнт офіційно підтверджує свою волю про те, щоб його життя не продовжувалось штучним шляхом при певних обставинах [5, с. 5].

В 2002 році в Нідерландах прийнято «Закон про припинення життя за бажанням чи допомогою в самогубстві». Варто зазначити, що Нідерланди є єдиною країною в світі, де право на здійснення евтаназії належить не лише медичним працівникам, а й може здійснюватись самостійно за допомогою лікарів, а саме в частині надання хворому на його прохання препаратів, що скорочують життя. Також є ряд країн (Швеція, Фінляндія, Швейцарія), які не визнають протизаконним «припинення безкорисної підтримки життя», тобто фактично дозволяють пасивну евтаназію.

Також важливим є факт категоричної відмови від прийняття подібного закону Великою Британією та Японією (хоч згодом суд встановив умови, за яких евтаназія є можливою), оскільки ці країни входять до країн «Великої вісімки» і мають значний вплив на міжнародній арені. В багатьох країнах світу евтаназія знаходиться поза правовим регулюванням, але в кримінальних кодексах цих країн передбачено більш м'яке покарання, ніж за умисне вбивство (обов'язковою умовою є категоричне прохання невиліковно хворого позбавити його життя).

Отже, норми міжнародного права повинні конкретніше регулювати питання евтаназії, вони повинні вказати хто, яким способом, за яких обставин і на яких підставах, може здійснювати, або сприяти здійсненню права людини на «легку смерть». Міжнародне право, як і національне право держав, стикається з проблемами, які полягають у тому, що неможливо належним чином визначити правомірність здійснення евтаназії, існує ймовірність зловживань з боку медичного персоналу, а також можливість неадекватної оцінки того, що відбувається, хворими, які знаходяться у вкрай важкому стані.

Враховуючи вище перераховані фактори, міжнародну практику та досвід розвинутих країн і враховуючи курс України до Європейської спільноти Україна намагається запозичувати європейський досвід та рухатись в напрямок більшості країн ЄС, але ж у той же час в деяких країнах узаконена пасивна

евтаназія. Коматозних хворих можуть відключати від апаратів життєзабезпечення з волі самих пацієнтів, заявленої заздалегідь, на прохання їхніх родичів або за рішенням суду в США, Німеччині, Швейцарії, Ізраїлі, Мексиці, Швеції, країнах Бенілюксу. , [6]. Отже, на сучасному етапі розвиток медицини дозволяє активно боротись з патологічними станами, лікування яких ще не так давно було досить проблематичним, ми вважаємо що необхідно закріпити в міжнародному праві норми, які б регулювали питання евтаназії. У даному випадку під регулюванням права на евтаназію розуміємо закріплення в міжнародно-правових актах заборони «вбивства на прохання хворого», але також передбачення переліку умов та особливостей проведення евтаназії в окремих виняткових випадках.

Бібліографічні посилання:

1. Правознавство: словник термінів. За ред. В. Г. Гончаренка. Навчальний посібник. К.: Юрисконсульт, КНТ. 2007. 636 с.
2. Анікіна Г. В. Перспективи легалізації евтаназії в Україні 2009 р. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09agvevu.pdf>
3. Иванюшкин А. Я. Профессиональная этика в медицине : (Филос. очерки) /А. Я. Иванюшкин ; АМН СССР. М. : Медицина, 1990. 220 с.
4. Конвенция о защите прав и достоинствах человека в связи с применением достижений биологии и медицины : Конвенция о правах человека и биомедицине. Совет Европы, Овьедо, 4 апр. 1997 г URL: <http://www1.umn.edu/humanrts/russian/euro/Rz37.html>.
5. Эвтаназия: за и против . Здоровье Украины: Мед.газ. 2001 №
6. У яких країнах дозволена евтаназія URL : <https://yakpros.ru/kultura-i-suspilstvo/12514-u-jakih-krainah-dozvolena-evtanazija.html>

Н а у к о в е в и д а н н я

**ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ**

*Матеріали
регіонального круглого столу
(м. Дніпро, 26 квітня 2019 р.)*

Упорядник –
кандидат юридичних наук *М. П. Юніна*

Видання друкується в авторській редакції

Відповідальний редактор *Біла К. О.*

Підп. до друку 23.04.19. Формат 60x84¹/₁₆. Спосіб друку – плоский.
Ум. друк. арк. 5,2. Тираж 50 пр. Зам. № 0419-03/4.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3618 від 06.11.09

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49000, м. Дніпро, пр. Д. Яворницького, 111, оф. 2
+38 (099) 7805049; +38 (067) 2100256
www.impact.dp.ua e-mail: impact.dnepr@gmail.com

Для заметок

A series of 22 horizontal dotted lines, evenly spaced, filling most of the page below the title. These lines are intended for taking notes.